

84(2Рос-Кара)6

К 88

Кара: 5916-Д
(с автор.)

КЕБЕКЛАНЫ Б.

ЁРТЕН

эки белюмлю драма

Черкесск, 2002

С уважением за
неоценимый труд по
мое воскариле наших
людей.

Гос. Ной Библиотеке
им. Хамма Байрамкулова

от автора трудов

2005,

КУЛИБЕВО-ЧЕРКОВИЦА НА ПЕРТОМ ПУТИ
УНИВЕРСИТЕТА
ДЕПОЗИТАРИУМ

Джашаудан эсе
адамла багъалыдыла

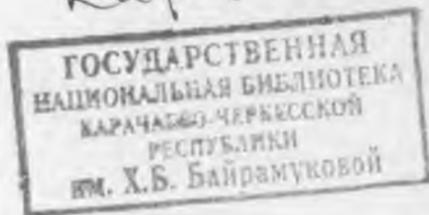
Кебекланы Б.

КЕБЕКЛАНЫ Б. Т. Ёртен. РГУ «Карачаево-Черкесское республиканское книжное издательство», Черкесск, 2002 – 50 с.

ISBN 5-87757-094-3

Автор арт джыллада бютеу къралда тюбеген гудуну, улхуну, хаулеликни самаркъау халда хыртха ключю урады. Аллай осал ишле, бизни джашауубузда эркин тюбег, халкъны тин хазнасына уллу заран салгъанлары ачыкъланады чыгъармада.

Карац. 5916

ББК 84 (2 Рос-Кара) 6-6
К 88

ISBN 5-87757-094-3

© Кебекланы Б., 2002

© РГУ «КЧРКИ», 2002

Ойнагъанла

1. Магомет Идрисович – милицияны майору, 40 джыл.
2. Фатима Алиевна – милицияны лейтенанты, 25 джыл.
3. Махмут – цехни тамадасы, 35 джыл.
4. Люба – цехни мастери, эрсиз тишырыу.
5. Терен – экспедитор.
6. Борис – тюкенни тамадасы.

БИРИНЧИ АКТ

БИРИНЧИ СУРАТ

Чегет тала. Терекни кьатында ачыулу тюрсюнлю Махмут ары-бери атлайды. Бир кьолу бла сакь-ал тюрбюнден тутханлай турады. Тюрюшюрге хазырланган адамча, онг кьолун джумдурукъ этиб, бармакъларын кьаты кьысады.

Махмут: Керемисе ол итни? Талай джылны кьоз гюрбеге тюршенча кимни кючу бла тургъанын унутханды. Энди уа бир джумушчусун чакьыртханча, письмо джибергенди. Тейри, алай бош кьутулуб кеталгъа эдинг. Керек джерде бу кьагъытны огъуна кергюзюрме. (Кьагъытны чыгъарыб, окъуйду). «Махмут, хар затдан хапарым барды. Сюрюуге джанлы чабса, кереклисин алыб кетмей, башдан аякъ союб барады. Биз кьауумну джанлыгъа санай эселе, хар ким башы кьайгъылы болургъа керекди. Бюгюн огъуна кюнортадан сора Тишликли талагъа джет. Алайда хапар айтырма. Унутма». Керемисе, аны «унутма» деб, буйрукъ берген халда джазгъанын. «Джылары келген джаш атасыны мыйыкълары бла ойнайды» дегенлей, бизни мыйыкъла бла бош ойнайса. Мен билген киши сенича кеблени хаб демегенлей джуханды. Бир уллу тамадача, кесин сакълата билгенине да бир кьарачын. Тохта сен, емюрюнг мени керюрге кюсерча этерме.

Машина джуукълашхан таууш эшитиледи. Махмут, эрлай кьагъытны хурджунуна джашырыб, таууш чыкьгъан таба бурулады. Борисни джарыкъ тауушу чыгъады.

Борис: Кебюрекми сакълатдым, айыб этме. Тамада чакьырса, неди амалынг, тынгыларгъа керекди. (Сценагъа чыгъады. Юсюнде джинса кенчеги, кекюрегинде тыш кьраллы джазыуу болгъан омакъ кьолан келеги). Енге чотугъуз кьалайды?

Махмут: Салам бермегенлей соруу алычу кьачан болгъанса сен?
Борис: Кьачан да алай болурму эдим, Махмут?

- Махмут: Огъай, иги джаш, сени башха заманларын да эсибизден кетмегендиле. Бир ишден кыстала, биринден кете, джаяу айланыучу заманын асыры дженгил унутханса.
- Борис: Сен да, Махмут, беркюнг бла туфлийинги арасына сыйыныргъа излегенча керюнмейсе. Енге экибизни арабызда кюру ол салам деген кесек эсе, айыб этме, салам алейкум. (Кюлун эринчегирек узатады. Алайда Махмут, аны эслемегенча этеди).
- Махмут: Эртде этерими кеч этгенликге не башхасы барды деб тура болурса дейме, тейри. Ким биледи, Борис, джангылма.
- Борис: Къалай эсе да сени ангыларгъа къарыуум джетмейди. Енге, энди керексиз ушакъны къояр заман джетген болур. Аны къой да тюзюрек хапар айт, биле эсенг.
- Махмут: Чакъыргъан сен, хапар айтхан мен болсакъ джарамаз. Нек чакъыргъан эдинг?
- Борис: Хапар билирге.
- Махмут: Хар затдан да хапарлыма деб джазгъан сен болур эдинг, огъесе былайгъа джетгинчи унутубму къойгъанса?
- Борис: Бир затны унутмагъанма. Цехни джабханларын мен билеме. Аны къармай башласала, ахыры къалай бошаллыгъы сен билирге керексе.
- Махмут: Огъай, Борис, аны сен да бек ариу ангылайса.
- Борис: Тюз айтаса, ангылайма. Къауумугъузгъа да бек табсыз боллугъу кимге да белгилиди.
- Махмут: Сен бир джанында къалыб?
- Борис: Анга не сез барды? Къагъытла сизде да бар, менде да бар. Алгъанымы толусу бла сатдыргъанма. Артыкъ затны емюрюмде кермегенме, хапарым да болмагъанды.
- Махмут: «Ашагъан тутулур, джалагъан кьутулур» дегенлей болмаз былайда. Айтдырмай къоймай эсенг, айтайым. Юйню аркъауу сынса, барыбызны да бирден басарыкъды. Хапарлы эсенг, сабырлыгъынгы ташха такъ да, бир оноугъа келишейик.
- Борис: Юй оюлгъан къой, кек чартласа да кюру сизни урлукъду. Мен а бюгюнден башлаб отпускадама. Кетдим тенгиз джагъагъа. Сизни ишигиз бир джанына болса, къайтырма. Мени бир затха къошмагъыз, кесигизге иги боллугъун ангылай болурсуз.

- Махмут: Аны ангылайбыз. Алай а, иги джаш, бу ишге сен кесинг кьошулуб тураса. Оллахий, энди суйсенг, суймесенг да бизни бла биргесе.
- Борис: Къалай кьошулгъанма? Айтдым да менде къагъытла бек аламат джарашдырылыб тургъанларын.
- Махмут: (Ышарыб). Биринден къалгъанла.
- Борис: (Джунчуяракъ болуб). Не къагъытды ол?
- Махмут: Меннге джазыб джиберген къагъытынг.
- Борис: (Къоркьюулу болуб). Аны мен джазгъанымы ким билликди? Билселе да, аз затны юсюнден аз адамгъамы джазгъанма мен. Къалай эсе да бири сизни кьолугъузгъа тюшюб, мени кирге бояргъа излейдиле дерикме да къоярыкъма.
- Махмут: Огъай, Борис. Биринчиси, эгечингден туугъан, сени машинага миниб, аны келтириб, меннге бергенин бизден адамла керюб тургъандыла. Экинчиси, «Махмут» деб, мени атым бла джазгъанса. «Биз къауумну джанлыгъа санай эселе, хар ким башы къайгъылы болургъа керекди» деб, джазыб тураса. Ючюнчюсю, экспертни кьолуна джетгенлей сен джазгъанынг билинникди. Излеген адамгъа ол затла джетиширикдиле.
- Борис: (Бегеклигин унутуб). Тюз айтхан затларынг кебдюле. Джюр, олтуруб ушакъ этейик. (Алгъа кеси джерге олтурады). Олтур. Бусагъатда кесибиз излегенча олтуруб къобмасакъ, ала олтуртсала, къобалмай къалыргъа да боллукъбуз.
- Махмут: (Ышарыб). Ким биледи, бири къобалмай тургъан заманда башхасы Тишликни талада безий айланыргъа да болур.
- Борис: Аны суйгенни Аллах кереди. Енге дагъыда бир затны соруб къояйым. Сез ючюн, чучхуй кетиб, сизни киргизни ачыкъладыла. Ары мени кьошхандан не хайыр табарыкъсыз?
- Махмут: (Аны соруууна джуаб бермей). Кьолунгда ишлеген тюкенчилени хапарлары бармыды?
- Борис: Огъай. Ала къагъытлагъа къарамагъанлай сатыу этиб тургъандыла.

- Махмут: Къуру кесинге алыб тургъан эсенг ол ачханы, иги кесек джыйгъанса.
- Борис: Хар ким джетгенин алгъанды.
- Махмут: Беш.
- Борис: Не зат беш?
- Махмут: Беш миллион.
- Борис: Кимге?
- Махмут: Бусагъатда меннге. Мен а, тарбууннга тюше башласам, кесим да аллай бирни къошуб – къызылджагъалылагъа.
- Борис: Бермесем а?
- Махмут: Чий тели тюл эсенг, кесинг кесинги асарыкъ болмазса?
- Борис: Берсем а?
- Махмут: Бютеу джюкню, ол да белгили болса, кесими бойнума къалайма.
- Борис: Къалай сатыб тургъанса деселе уа?
- Махмут: Биринчиси, ол сени башынги аурутмасын. Экинчиси, базаргъа барыб, къарт къатынлагъа бериб, сатдырыб тургъанма дерикме. Сени тюкенинги аты да сагъыныллыкъ тюлдю.
- Борис: Тюкенде алкъын иги кесек турады. Анга уа не этейик?
- Махмут: Ол сени оноунгду. Сюйгенинчга эт. Мен а фабрикада болумгъа къараргъа керекме. Аякъ кийимле къуру бизни цехде этилиб тургъандыла. Къуру бир чыгы ычхына башласа, ахырына джетгинчи седреб, барыб турлукъду. Бары да бир джанында къалыб, къуру меннге – цехни тамадасына джюклерге излерикдиле. Алай а мен да тели тюлме. Керек джерде айта, кергюзе да билликме.
- Борис: Алан, къоркъутургъа излей болурса дейме.
- Махмут: Тюз ангылагъанса. (Хурджунундан къагъытчыкъны чыгъарыб, кергюзеди). Муну сен джазгъанса. Унутма. Ол мени хурджунумда туруб, сен да къолумда боллугъуннга чыртда экили болма.
- Борис: (Къолун узатыб). Къайда, былай бир бер аны.
- Махмут: (Эрлай къагъытны къолуна къысыб). Огъай, шохум, мен аны берлик болмам.
- Борис: Бер. Махмут, экибизге да алай иги боллукъду.

Махмут: Берсем, къуру мени кемерге, бермесем заманны бирге ашырыргъа болушурукъду. Аны экибиз да бирча ангылайбыз.

Борис: Бер.

Махмут: Керексиз джаншагъанны къой да, ол бешни бери табдыр.

Борис: Бер.

Махмут: Огъай.

Борис: (Эрлай сермеб, Махмутну къагъыт болгъан къолундан тутады). Махмут, аманнга кетгинчи берсенг игиди.

Махмут: (Къолун бери тартыб кюрешеди). Чот алайгъа джетсе, ол олтуруб келген машинанга кесинги джюклеб, юйге алай элтирикдиле.

Борис: Кесинге асыры база болурмуса? Алай эсе къагъытны мен къайдан да ала билirme.(Махмутну эрлай огъуна башындан тутуб, джыгъылтыргъа кюрешеди. Алай боллугъун сакъламай тургъан Махмут тобукъларына тюшеди). Бергенинг игиди, Махмут. Бер, ансы бошарыкъма.

Махмут: Тохта сени, къан джалагъан кючюкню, бусагъатдан къабынга джыяйым. (Ерге къобаргъа кюрешеди. Къобалмайды. Ол кезюуде Борис къолундан къагъытны алыргъа кюрешеди. Ерге къобаргъа дыгалас эте тургъан Махмут, къобалмазын ангылагъанында, эрлай сыртына тенгереб, Борисни кекюрегине табанлары бла уруб чортлатады. Экиси да ерелешедиле.

Борис: Емюрюнгде иш не болгъанын билмезча этейим бусагъатдан.

Махмут: Сеничаланы кере тургъанма.

(Экиси да бир-бирине атыладыла. Джагъалашыб башлайдыла. Хырылдагъан тауушланы арасында ауузлары эшитиледи. Экиси да бир кесекге тохтайдыла. Хыныдыла, ачыулудула).

Борис: Бойнумады бюгюн сен былайдан сау къутулсанг.

Махмут: Тенгиз джагъаны орнуна джаханимге ашырайым. Ит кибик, ашатыб, тойдуруб, ачхада джуунурча этгеникде, ит несин танымайды дегенлей, къутуруб башлагъанды.

Борис: Сени аузунг озгъанча, къараб тур, мени къолум озмаса, (Дагъыда бир-бирине боладыла. Джагъалашыб башлайдыла).

ДЖАБЫУ

ЭКИНЧИ СУРАТ

Стол джанында Магомет Идрисович кеси джангыз олтуруб, къагъытланы окъуйду. Кабинетни бир къабыргъасында Джержинскийни сураты. Бир-си къабыргъасында карта. Стол юсюнде телефон аппаратла, къагъытла, китабла. Телефонланы бири зынгырдайды.

Магомет Идрисович: Тынгылайма... Тюздю... Тюнене бергендиле. Окъуб бошагъанма... Джолдаш подполковник, цехни джабханбыз... Огъай, кирлик тюлдю. Не затдан къаллай бир къалгъанын тюнене огъуна санагъандыла. Айны аллындан бери цехде тюрлениу болмагъанды... Огъай. Кетерге къагъыт берген да джокъду. Эсебге тюшмеген кеб аякъ кийим табылгъанды... Заманыбыз джетмей къалгъанды дейдиле... Тюздю, алай этиучендиле. Ишни джабыб, предприятияни кесинде сюзергеми? Эртде болурму, джолдаш подполковник... Огъай, созмазгъа кюреширбиз. Директор, аны тамадасы да билдиргендиле. Айтыуларыча, сизни амалтын ишибиз тохтаб турады, дейдиле... Ол письмода джазылгъаннга кере, ай сайын иги кесек аякъ кийимни эсебге тюшюрмей, бир къагъытда да кергюзмей, къайры эсе да джибередиле. Ашхы, джолдаш подполковник. (Трубкины салыб, сагъышлы болуб олтурады. Биягъы телефонну алады). Фатима Алиевна къайтмадымы?.. Джетгенлей меннге тюбесин... (Трубкины ызына салыб, биягъы къагъытлагъа къарайды. Кеси аллына биреулен бла даулашханча селешеди). БХСС ишин тюз бардыргъанлыкъгъа, аны ахырына биз джетдирирге керекбиз. Соруула иги кесекдиле. Не болду? Не затдан башларгъа керекди тинтиуню? Кърал ачханы хурджунларына уруб тургъанла кимледиле? Эсебленмеген аякъ кийимлени этерге къайдан

мадар табхандыла? Къайда сатхандыла? Сатылмагъаны бар эсе, къайда излерге керекди? Ол соруулагъа джууабланы биз излерге керекбиз.

(Ол кезюуде эшикни къакъмагъанлай Фатима Алиевна киреди).

Фатима Алиевна: (Босагъадан атлар-атламаз). Излегенми эдигиз, джолдаш майор?

Магомет Идрисович: Излеген эдим. Олтур, Фатима. Ашыкъмагъанлай хапар айт.

Фатима Алиевна: Къарадыкъ, Магомет Идрисович, хар затха. Кеб зат кюймегенди. Бизни фабрикадан озгъан айда тюкеннге къуру эки минг пара джибергендиле. Кюйгени къуру 753 парады. Бары да къагъытлагъа кере тюздю. Алай а ...

Магомет Идрисович: Нек тынгылайса? Келишмеген затнымы эслегенсиз?

Фатима Алиевна: Огъай. Документлеге кере хар зат да тюздю. Алай а тюкенчи отпускада болгъанлыкъгъа, аны чакъыртхан эдик да, бизни аякъ кийимле чыртда сатылмайдыла дегени сагъышлы этди.

Магомет Идрисович: Аланы кийгенлеге орамда да тюбеученбиз. Джаратмасала, аллыкъ болмаз эдиле.

Фатима Алиевна: Тамада тюкенчи бла кеб селеширча болмады. Ол айтхандан бир пара да сатылмагъанды. Кеси да бек ашыгъыш эди.

Магомет Идрисович: Къайры?

Фатима Алиевна: Тенгиз джагъагъа солургъа кетерикме дей эди.

Магомет Идрисович: Отпускагъа къачан чыкъгъанды?

Фатима Алиевна: Бюгюн ючюнчю кюнюдю.

Магомет Идрисович: Андан сора уа не эслединг?

Фатима Алиевна: Мен эслерик да болмаз эдим, БХСС-ден Ибрагим Канаматович бир джанына чакъырыб, «Аякъ кийимлени бир къауумуну табанлары, олтанлары кюйюб бошамагъандыла. Аланы, бир джерге джыйыб, санаргъа керекди» демесе. Джыйыб санадыкъ. Тюкенчи айтхандан къуру 753 пара кюйгенди. Биз эсеблегеннге кере эм азында эки джюзден артыкъ кюйгенди.

Магомет Индирисович: Джангылгъан болурмусуз?

Фатима Алиевна: Ким биледи. Бир кесек джангылгъан эсе да, кюйген асыры кебча керюнеди.

Магомет Идрисович: Экспертлени чакъырыгъыз. Ала бизден эсе тюз эсеблерле. Тюкенни джабхан болурсуз?

Фатима Алиевна: Джабханбыз. Алкъын аны ачаргъа эркинлик бериллик болмаз. Экспертлени уа бусагъатдан огъуна чакъырырма.

Магомет Идрисович: Бар энди. Иш кебдю. Фабрикада технология экспертиза бардырыгъа буйрукъ бергенме. Ишден бошагъанлай алагъа къошул.

(Фатима Алиевна кетерге ашыкъмайды. Айтыры болгъанча сюеледи).

Фатима Алиевна: Джолдаш майор, дагъыда айтырым барды. Мени сартын бу иш бла байламлыды.

Магомет Идрисович: (Ерге къобуб, аны къатына келеди). Кеч, Фатима, бошагъан болурса деб тура эдим. Ишни кеблюгю башны къашыргъа да къоймайды. Кесинг да нек сюелиб тураса? (Фатиманы джунчуб къарагъанын эслеб). Олтур дерге да унутубму къойгъанма? Алай эсе, чотум къолайсызды. Не къарт бола башлагъанма, неда... Енге, олтур, Фатима. (Фатима стол джанына олтурады. Кеси да столну бирси джанында олтурады). Айт, энди белмем.

Фатима Алиевна: Заманыгъызны бошуна ала эсем да билмейме. Тюкенни ичине къарагъандан сора элдеги милиционерге тубеб, бир кесек ушакъ этген эдик. Биз селеше тургъан заманда къатыбыз бла биреулен озуб тебрегенлей, милиционер анга салам бериб, туфлилерине къараб, къайдан алгъанын сорду. Ол адам, аты Муссады, тракторист болуб ишлейди, элдеги тюкенден алгъанын айтыб, дагъыда аллайланы алгъан талай адамны атын айтды. Атларын, тукъумларын артда джазгъан эдим.

Магомет Идрисович: (Ерге къобуб, Фатима Авлиевнагъа сейирси-ниб къарады). Сау къаллыкъ, эм сейирин сен артдагъа сакълаб тураса да. Тюкенни тамадасы айтхандан бир параны да саталмагъандыла. Адамла уа алгъандыла. Къалай эсе да бир-бирине келишмейдиле.

Фатима Алиевна: Мени сейирсиндирген да ол болду. Сатханын ол нек джашырады? Керти сатыб тургъан эсе, артыкъ аякъ кийимлени къайдан алгъанды?

Магомет Идрисович: Ол соруулагъа технология экспертиза джууаб табаргъа да болур. Сен а, Фатима Алиевна, эм алгъа ол тюкенден бизни фабрика чыгъаргъан туфлилени ненча адам алгъанын белгилерге кюреш. Элдегиле бир-бирин танийдыла, биледиле, кеб затны айтыргъа болурла.

Фатима Алиевна: Ашхы. Алайда, джолдаш майор, мени эсими белдюрген дагъыда бир сезле болдула. Биз тюкенни тегерегине къараб айланган кезюуде алайда сабийле, къартла сюелиб тура эдиле. Бир къарт биз да эшитирча, ауазын келтюртюр, «Бу тюкен от тюшгенден, тоналгъандан озмай къалды. Оллахий, алтын сатхан тюкенлеге да быллай зарауатлыкъ джетиб эшитмегенбиз» деген эди. Нек айтханын ангыламай къалдым.

Магомет Идрисович: (Бир кесекни тынгылаб турады. Сора ерге къобады. Телефонну трубкасын келтюрюр, тиеклени басады). Магомет Идрисовичме ... Не этесиз? Да туура алай эсе, къуллукъларыбызны ауушдургъан да этейик... Тюз ангылагъанса, барды ишим... Юч джылны мындан алда «Аякъ кийим» тюкенни тоналгъанын унутхан болмазса?.. Къачан да сен тюз болуучанса. Гудучула табылмагъаны себебли ол иш энтда бойнубуздады... Хо, от тюшмейди. Не затдан, къалай, кимни тирилиги бла тюшгенин билирге кюреше турабыз. Бусагътдан Фатима Алиевна сеннге барыр... (Ышарыб, Фатима Алиевнагъа къарайды)... Огъай, огъай, аны барыр адамы сенден сора да болур... Озма, Рашид Харунович, мен емюрюмде да болалмагъанма келечи... Кесине айтырса ... Ол ишни бериб бир джибер... Бусагъатдан... Ашхы, айтырма. (Трубканы салыб, Фатима Алиевнагъа бурулады). Ол тюкен тоналгъанлы кеб болмайды. Аманлыкъчыла табылмай къалгъандыла. Бар да, ол ишни алыб бир къайт. Къалыб кетме, Фатима Алиевна!

Фатима Алиевна: (Тартынганча). Джолдаш майор...

Магомет Идрисович: Нек чибинлейсе, Фатима Алиевна? Бек ариу джашды. Баш билими, юю бар. Къуллугъу аламат. Не джашырыу, джангыз бир аман къылыгъы барды.

Фатима Алиевна: (Эрлай къайгъылы болуб). Къаллай?

Магомет Идрисович: Биз айтханны этиб, дженгил юдегили болмагъаны. (Ышарады).

Фатима Алиевна:(Джунчуяракъ болуб). Барайым, джолдаш майор?

Магомет Идрисович: Бар, лейтенант, бар. Иги джерге бараса.

Фатима Алиевна: (Тилекчи ауаз бла). Магомет Идрисович!

Магомет Идрисович: Къыйналма, чам этгенлигимди. Бар, иги къызча, ал да кел. (Фатима Алиевна чыгъыб кетеди. Олсагъатлай телефон зынгырдайды. Трубкины алыб). Тынгылайма... Огъай, Александр Мефодьевич, сизни адамла да болушсала, бир кюннге бошарыкъдыла... Къалаймы дейсе? Былтыр, быйылны аллындан бери фабрика аякъ кийим этерге къаллай бир тери, бояу, халы, олтанлыкъ, алгъанды? Ол затдан къайсы размерледен ненча аякъ кийим этерге керек эди?...Аны айтханлыгъымды... Ол справкачыкъла хазыр болсала, сизни производствогъа не азчыкъ да тыйгъыч болмазча этербиз... Александр Мефодьевич! Александр Мефодьевич, не этерге кереклибизни биз кесибиз билебиз. Джабхан эсек, алай керек болгъанды... Огъай, тинтиб, экспертизаны бардырыб бошагъынчы цех къой, фабрика да ишлерик тюлдю... Огъай... Мен аллай буйрукъ бераллыкъ тюлме... Тамадагъа айтырыкъсыз... Александр Мефодьевич, сизни бу сезлеригиз тутхан ишигизге чыртда келишмеген затладыла... Керек болса, айтырбыз... Ашхы. (Трубкины орнуна къаты уруб салады. Ачыулуду). Керемисиз аны, къоркъутуб ачдырыгъа излейди. Директор алай этсе, ангылашыныр эди, бу а, аны да тамадасы болуб тургъанлай, къойнуна от нек тюшгенди?

(Фатима Алиевна къагъытланы алыб киреди).

Фатима Алиевна: Джолдаш майор, тюкен тоналгъан заманда да аны тамадасы отпускада болгъанды.

Магомет Идрисович: (Джарыкъ болуб). Кеб турмай сен бу тегерекде эм иги следователь боллукъса. Мен да анга бир кез джетдирейим деб тебреген эдим. Алай а дагъыда, мен

тюз ишекли бола эсем, былайда бир затчыкъ болургъа керекди. (Къагъытланы ачады, дженгил-дженгил аудуруб къарайды. Излегенин табмагъанча керюнеди).

Фатима Алиевна: Не зат излейсиз, джолдаш майор?

Магомет Идрисович: Тюкен тоналгъан заманда БХСС-ден фабрикагъа киши баргъанмыды? Баргъан эсе, не излегенди? Не этгенди?

Фатима Алиевна: Ол кезюуде фабрикада ревизия баргъанды. Алай а БХСС-ден анда киши да болмагъанды. Управлениени къуллукъчулары тинтгендиле.

Магомет Идрисович: Къачан?

Фатима Алиевна: Июнью сегизинде.

Магомет Идрисович: Тюкен июнню джетисинде тоналгъанды. Аны тамадасы уа июнню бешинде отпусагъа кетгенди. Бусагъатдача бола тургъаннга келишемиди, Фатима Алиевна?

ДЖАБЫУ

ЮЧЮНЧЮ СУРАТ

Махмутну кабинети. Стол юсюнде къагъытла, телефон. Махмут стол джанында олтурады. Сол кезюню тюбюнде уллу кюлтюм. Джаягъында джара. Олтуруб, къагъытлагъа къарайды. Бир къауумларын ууакъ джыртыб, хурджунуна салады. Ол заманда Люба киреди. Омакъ кийинген, кука тиширыу. Эшикни къаты этиб, Махмутну къатына келиб, бойнундан къучакълаб, ийнакълайды.

Люба: Кенгден кергенимде, тезалмай келе турама, не болуб къалды сеннге? Тююшючю адетинг да джокъ шой эди да. (Джаягъын мангылайына салады).

Махмут: (Аны алай этгенин онгсунмай). Ары олтур, адам эсегени болса, айыблы болурбуз.

Люба: Сен не затха къоркъаса? Айтхан эм алгъа меннге айтырыкъды, меннге бедим саллыкъды. Бюгюннге дери да айтылыр ючюн къалмагъанды. Мындан ары уа не къоркъуу барды?

Махмут: Къоркъууну уллусу энди башланганча керюнеди.

- Люба: Къалай?
- Махмут: Бютеу болгъанны джабыб тургъанларын кермеймисе? Тюкеннге да ишекли болгъандыла. Кюйген олтанланы, табанланы, габаш къыйырланы джыйыб, экспертизагъа алыб кетгендиле.
- Люба: Борис а, фабрикагъа ол хадаусла эки кюнню бир-бири ызындан келгенлей, харам тюлкюча, биягъы отпускагъа къачханды.
- Махмут: Аны сагъынма мени къатымда. (Ачыуланыб). Итден туугъан ит, баш алыб джанларгъа, бир джанында къалыргъа излейди.
- Люба: Алай ачыулу нек селешесе, туююшгенми этгенсиз?
- Махмут: Хы-ы.
- Люба: Мен хариб, ол урубму этгенди былай? (Аны къатына олтурады, ийнакълайды. Кез тюбюнде кюлтюмюн уппа этеди).
- Махмут: Ары кет, адамла керселе, бусагъатда артыкъ да табсыз боллукъду.
- Люба: Нек?
- Махмут: Нек-нек де да тур. Сени бу тишырыу башынг аны ангыларгъа джетмеймиди?
- Люба: (Артына туруб, къоркъуулу къарайды). Не затны ангылатаса меннге? Бир кере да тобукъланыб, ангылатыб кюрешгенинге, врачлагъа улху бериб, гыбышы табхан атдан алай къутулгъанма.
- Махмут: О къой-къой, кесинг да хурджуну къалын болгъан кимге тюберге билмей, тырмы тартханынгы да джашыралмай тургъанса.
- Люба: (Бети тюрленеди. Учаргъа хазырланган къушча, къолларын артына узатыб, асыры ачыудан не этерге билмей турады. Бек акъырын айтады). Сен тюлмю эдинг ары, бери чакъырыб, джюзюкле алыб бериб тургъан? Табарынгы табханынга алай селешибми башладынг? Тохта мен сени орнунгу табдырма.
- Махмут: Этеринги аяма, сеничала орамлада да кебле айланадыла къайсы джарлыны терилтирге билмей. Сеннге уа, юренгенсе да, артыкъ да тынчды.
- Люба: Не дейсе? (Къатына келиб). Не дейсе?

- Махмут: Эшитгенингча.
- Люба: (Эрлай керилиб джаягына урады, акъырын атлай, чыгыб кетиб тебрейди). Керейим сени кишилигинги.
- Махмут: (Джетиб, имбашларындан тутуб тохтата). Ашыкъма, «ашыкъгъан суу тенгизге джетмейди», дейдиле.
- Люба: (Хыны къараб). Сен джетерсе, джеталсанг.
- Махмут: Не дегенлигинги?
- Люба: Бусагъатда айтхан сезлеринг ючюн дунягъа беишлик этерме.
- Махмут: Сабыр бол. Къуру беиш бла къалмазгъа башлагъанбыз. Складны, цехни да джабылыб тургъанларын билесе да? Билесе. Нек джабханларын билемисе?
- Люба: Ревизия этерик болурла. (Арлакъгъа атлаб, къоркъуулу къарайды). Биринчи керем джабадыла?
- Махмут: Огъай. Бу джол ревизия этмейдиле. Экспертиза бардырадыла. Аны магъанасын ангылаймыса? Огъай. Иги тынгыла, бош сезлени юсюнде дауур ачаргъа чакъырмагъанма. Юлгюлени сыйыргъандыла. Гитчерекле болгъанларын табхандыла. Андан сора да чучхуб къорешедиле. Эшта, аланы табханлары джетиширик болурла. Чот табсызгъа кетгенди.
- Люба: Не этейик да?
- Махмут: Цехде мастер билмеген джукъ болмайды. Сен мастерсе. Чакъырыб, не зат сорсала да, къайдам, хапарым джокъду деб тур. Бек табсыз болса, не этеринги айтырма. Ишни юсюнден кишиге селешме. Юйде болгъан багъалы затларынгы къайры болса да къорат.
- Люба: Юйден а нек къоратама? Кимни атасыны башы къалгъанды мени юйюмю къазыб айланыргъа?
- Махмут: Сакъланнганны уллу Аллах да сакълайды. (Къатына келеди. Къучакълагъанча этеди). Иги джанымча, бусагъатда сабыр бол. Сени, мени, дагъыда бир къуумланы юйлерин къармаргъа да болурла.
- Люба: Сен бир къахмеге селешгенча селеше турсанг, мен къалай сабыр боллукъма? Былай къыйнарыкъса, алай ачытырыкъса деб турмай эдим.
- Махмут: Любушка, джанчыгъым, ол ит бла туююшгенли бир бек ачыулу болуб турама. Кеч мени. (Къучакълайды). Бу

кызылджагъала да, къан джалагъан кючюкчеча, бир джанымдан къадалыб...

Люба: Кечмей не этерикме? Тиширыулары Аллах алай джаратханды: ачыуланган, чамланган да этебиз, кечмей амалыбыз да болмайды. (Махмутну кеkjюрегине башны салыб, анга кысылады). Артыкъ да кыйын болады кюе тургъан джюрегинги джазар адам болмаса. (Экиси да алай этиб тургъанлай Терен киреди. Джукъ айтмай бир кесек тынгылаб турады. Омакъ келегин сылайды. Хурджуунундан сигаретни чыгъарыб, ауузуну кыйырына салады).

Терен: (Джетел этиб, ала аны таба сескекли бурулгъанлай). Оллахий, чотугъуз аман тюлдю.

Махмут: Эшикни къагъыб кирсенг, тыбырынга отму тюшеди, хадауус? (Любадан айырылыб). Алай а сенде аллай ишленмеклик къайда?

Терен: Хы де, экигизге да джашыртын кюеу дженгерлик этиб тургъандан энди уа не культура излейсиз?

Люба: (Чибиллегенча этиб). Къой, сен къуртлу. Бир энчи ушакъ этген эркиши бла тиширыуну сезлерин джюрютген ушагъыулу тюлдю.

Терен: Энчи ушакъланы талайындан сора, Люба, сен тюлмю эдинг мени ызымдан тюшюб, врач излетген? (Тюлкюча, харам ышара, Махмутха кез кысады). Керти да экспедиторду деб, фабрикагъа халыдан башлаб, териге дери излегеним джетишмей, меннге башха затланы излетиб тебредигиз да. Ол а, Любушка, бизни ортабызда не джашырыу, сюдлюк ишди. Алай а менден къоркъмагъыз, бардырыгъыз ушакъланы. Мен а кермегенме, билмейме, эшитмегенме деген сезлеге кючлю юреннгенме.

Махмут: Эм кереклисин энди айтдынг. Кызылджагъала соргъанлары болса да, унутуб къойма ол сезлени.

Терен: Ала менден сорур ючюн къалмагъандыла.

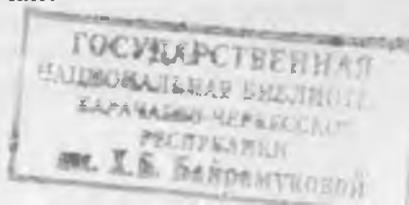
Махмут: (Къараб-къарагъынчы бети тюрлениб, Теренни къатына дженгил атлайды). Къалай? Къачан?

Терен: Бюгюн эртденбла.

Махмут: Арымы чакъыргъан эдиле?

Терен: Огъай.

17
кара: 5916

- Махмут: (Бир кесек рахатча болуб). Джанымы алыб кыоя эдинг да.
- Люба: Не зат сора эдиле? Кимле келген эдиле?
- Терен: Эй, Любушка, ол кыыз соруу алыб турса, хаман олтуруб, кыара тынгылауну басыб, тюрсюнюне, сыфатына, санчыкыларыны субайлыгына кыараб туруп эдим. Омакы, сейирлик Фатимачыкы. Джангылгянча этиб, Фатима дедим да, бети тюрлениб, «мен сизге джолдаш лейтенантма» деб тохтады. Алкыын мени закон бла терслеген болмазсыз да, джолдаш лейтенант дегенимде, «Сизге мен Фатима Алиевна огъуна болайым», деди.
- Махмут: Терен, тохтачын энди серге джибермейик. Иш тереннге кетерге башлагъанды. Не зат сорду ол?
- Терен: Не сорду эсе да джууаб алалмады.
- Махмут: Кыалай?
- Терен: Менден соруу алыргыа эркинлигинг джокъду деб турдум.
- Люба: Терен, менден да сорургыа боллукъдула. Сенден не излегенлерин айт, джаным.
- Терен: Артыкы тери табылгъанды фабрикада. Сен анданмындан келтирмегенмисе деб сорду. Огъай дедим. Кыагъытха тышмеген башха зат келтиргенинг болгъанмыды деб сорду. Грауну отказын урдум. «Тюзюн айтамыса» дегенинде, ийнанмай эсенг, адамлагыа сор дедим.
- Махмут: (Любагыа бурулуб). Бар сменада не эте тура эселе да бир кез джетдир. (Люба анга не айтыргыа излегенин ангылагъанча кыараб, чыгыб кетеди).
- Терен: Андан джашыргъан затынг да бармыды?
- Махмут: Эркинди, Терен. Кыалай эсе да бу джол кыолгыа кючлю алгъанча керюнедиле. Сен бир джерден бир затны бери кыагъытсыз келтирмегенсе, ангыладынгмы? Келтиргенди деб, ала емюрде да шагъат табаллыкы тюлдюле. Ол бири. Сен фабрикадан кыагъытда болмагъан зат чыгыарылыб да кермегенсе. Ангыладынгмы? Алай эсе, ашхы. (Телефон зынгырдайды. Махмут трубканы кыоркыаракы алады). Тынгылайма... Ашхы... Кыалайда?... Биягы джерде эсе... Ашхы... Сагъат джарымдан алайда болурма... Огъай, анга джукы ангылатыр мадар джокъду...

Таб, кьаггышыб айырылганбыз... Тюбесек айтырма.
(Трубканы салады). Бар, Терен, мен айтханланы унутма.
Ашыггышма, сакълаб турлукъду.
(Экиси да чыггыб кетедиле).

ДЖАБЫУ ТЕРТЮНЧЮ СУРАТ

Магомет Идрисовични кабинети. Стол джанында кьаггытлагъа кьарай, кеси олтурады. Узунуна салынган столну джанында да Фатима Алиевна олтурады. Магомет Идрисович кьаггытладан айырылыб, анга кьарайды.

Магомет Идрисович: Не хапар, Фатима Алиевна? Джангы зат билялдыңмы?

Фатима Алиевна: Эксперле бла болдум. Ала ачыкълагъан кысхача былайды: юлгюле стандартха келишмейдиле, гитчеледиле. Ол сеbebден иги кесек тери артыкъ кьалыб тургъанды. Халыны, табаллыкъланы, олтанлыкъланы, бояуну кьаггытлада джазылгъанындан эсе артыкъ кьалыб тургъаны табылгъанды. Аны тышында габашла олтанлагъа бир сантиметр кириб, алай тигилирге керек эдиле. Фабрикада кьуру аны джартысы джиберилгенди олтанни юсюне.

Магомет Идрисович: Ол а не берген болур?

Фатима Алиевна: Хар аякъ киймде бир сантиметр урланыб барса, кебни гитчелигин эсге алмасакъ да, хар он парадан хазна кьалмай бирни артыкъ чыгъарыргъа боллукъду. Аллыгъызда тургъан кьаггытлада джазылгъанды хар зат. Аланы экспертледен алыб келгенме.

Магомет Идрисович: (Телефонну трубкасын алыб, тиеклени басады). Дежурный, меннге киши келгени болса, джибергинчи билдирисиз...Къалай, къалай?... Джукъ джазгъанмыдыла?... Бусагъатдан... (Фатима Алиевнагъа). Дежурныйге тюш да, бир кьаггытны берликдиле, ал да кел (Фатима Алиевна чыггыб кетеди). Ашхы, Бусагъатдан огъуна машинаны фабрикагъа джиберигиз да, цехни мастерин алыб келсинле... Огъай... Кишиге джукъ билдирмезге кюрешсинле... (Трубканы салады).

Ма, джангы джомакъла. (Фатима Алиевна кириб, бир къагытны узатады).

Фатима Алиевна: Джолдаш майор, ол бир борчугъузну да толтурургъа кюрешгенме.

Магомет Идрисович: Къайсыны?

Фатима Алиевна: Аякъ кийимлени кимле алгъанларын билалсагъыз деген эдигиз.

Магомет Идрисович: Бир кесек сабыр бол, айтырса. Олтуруб тур. (Фатима Алиевна олтурады, ол да къагытха къараб бир кесекни турады). Ма сейри. Тюнене эсириб тургъан экеуленни аязытыр мурат бла алыб баргъандыла да, нек ичген эдигиз, ачха къайдан табасыз деб соргъанларында, бири «мастер беш тюмен берген эди» дегенди. Ол да фабриканы чурукъчусу болуб чыкъгъанды. Биз фабриканы джабыб, ишни тинте тургъаныбызны сезиб, ала ол адамлагъа соруу этгендиле. Ахырсы аны айтханы артыкъ аякъ кийимле тикгени ючюн, мастер анга кеси джанындан ачха телеб тургъанды. Бир параны тикди, джюз сом. Алай эсе, биз бир къауум оюмланы ортагъа салыргъа боллукъбуз. Биринчиси, фабрикада хар зат мардадан аз къорагъанды. Андан тюшгени артыкъ аякъ кийм этерге джиберилгенди. Экинчиси, аякъ кийимлени ненча адам, кимле тикгендиле? Аны фабрикадан къалай чыгъаргъандыла? Ким чыгъаргъанды? Ючюнчюсю, къалай сатхандыла? Кимле алгъандыла? Тюшген ачханы кимле юлешгендиле? Аманлыкъгъа кимле къошулгъандыла? Эх, Фатима Алиевна, соруула асыры кебдюле, заман а джетмейди.

Фатима Алиевна: Энди ол чурукъчугъа тюберге керекмиди?

Магомет Идрисович: Огъай, лейтенант, бусагъатда аны къоя турайыкъ. Ол бизге анда айтханындан кеб айтмазгъа болур. Айт хапарынгы.

Фатима Алиевна: Джолдаш майор...(Туура ол кезюучюкде телефон зынгырдайды).

Магомет Идрисович: (Тохта дегенча къолун келтюрюб, трубканы, алады). Тынгылайма... Кабинетни номерин айтыгъыз да, кесин джиберигиз). Аны бери чакъырылгъанын тамб-

лагъа дери киши билмезча этерге керек эди. (Фатима Алиевнагъа). Енге, айт хапарынгы.

Фатима Алиевна: Дждолаш майор, элге барыб, иги кесек адамгъа тубедим. Бизни фабриканы аякъ кийимлерин тюкенден кеб адам алгъанды. Бирси элледен келгенле болуб да иги кесек адам алгъанды. Бу къагъытда барыны да, белгили болгъанланы, тукъумлары, атлары джазылыбды. (Магомет Идрисовичге къагъытны узатады. Ол кезюуде эшикни къакъмагъанлай ачыб, босагъадан Люба къарайды).

Магомет Идрисович: (Ерге къобуб, шиндикни кергюзе). Келигиз, кел. Нек болмайды? Айыб этмегиз къыйнагъаныбыз ючюн.

Люба: (Кесин кукаландыра, шиндикге олтуруб, эки къолу бла чачын омагъыракъ этерге кюреше). Сизни ишигиз алайды, аны не айыбы барды? Тоба, бир кесек сейирсинген да этдим. Мен сизге не зат бла джараргъа, болушургъа болурма?

Магомет Идрисович: Дждолаш лейтенант бла да танышыб къалыгъыз. Бизде ишлейди.

Фатима Алиевна: (Ерге къобуб, къол узатмагъанлай). Фатима Алиевна. (Олтурады).

Люба: Люба. Мен сизни таныйма. Талай кюн болады сиз фабрикадан чыкъмагъанча тургъанлы. Кесигизге да быладан эсе милиция кийимлеригиз ариу джарашадыла.

Фатима Алиевна: Ким биледи, алай огъуна болур.

Люба: Сизде джалан эркишиле джокъмудула ол затны керюрге? (Тартынганча этерге кюреше, майоргъа кез джетдириб, юбкасын энишге тартханча этеди). Бизни фабрикада уа эрлай керлюк эдиле.

Магомет Идрисович: (Сагъатха кез джетдире). Аны уа бек тюз айтасыз. Фабрикада хар маджал затны заманында эслерге юренгендиле. Энди биз ууакъ-тюек адетлени этгенибизге сиз къыйналмагъыз да, бу къагъытны былайчыгъына бир къол салыгъыз. (Бармагъы бла кергюзеди, бир къолу бла да ручканы узатады).

Люба: Бу не зат къагъытды? Тутдуруб джиберирсиз да?

Магомет Идрисович: Чыртда хатасы болмагъан адам къоркъмасын. Къагъытха уа тюзюн айтмасанг, закон бла терсле-

нирге боллугъунгу билгенинг, аны юсюнден сениге айтылгъаны ючюн къол салыргъа керекди.

Люба: (Къоркъаракъ болуб, къол салады. Ышарыргъа дыгалас этеди). Сизнича эркиши айтхандан ары къол салмай къояргъа джарамаз. Соругъуз, билгеними джашырмай айтырма.

Магомет Идрисович: (Любагъа). Сен фабрикада ишлегенли ненча джыл болду ?

Люба: Алты.

Магомет Идрисович: Ары дери уа къайда ишлегенсе?

Люба: Курсланы бошаб, тюкенде ишлеб тургъанма.

Магомет Идрисович: Нек кетген эдинг?

Люба: Бир онгмагъанла бла бирге ишлей эдик. Алты джылны мындан алда танг телеу тюшгенинде, аны да телеб, барыбызны да къыстагъан эдиле.

Магомет Идрисович: Къаллай тюкенде ишлей эдинг?

Люба: Аякъ кийим тюкенде.

Фатима Алиевна: Эсигизде эсе да, джолдаш майор, талай кюнню мындан алда ток чыбыкъла бир-бирине тийиб, от тюшген тюкенде ишлеб тургъанды. Хазна заран тюшмегенди дейдиле.

Люба: (Ауазы тюрлениб, къоркъгъаны таныла). Къайсы тюкеннге от тюшгенди? Мен нек билмейме?

Фатима Алиевна: Тиширула билмеген не затны табарыкъсыз, джолдаш майор? Мен ол айтханларыгъызгъа да бир тюбейим.

Люба: (Бир кесек эс джыйыб, ышармыш эте). Хы-ы, эсеме тюшдю. Ол тюкен алгъаракъда да бир тоналгъан эди. Биз чыгъаргъан учуз туфлиле джетишмеймидиле, ол туфлилени тонаб, аманлыкъ этиб, адамла не табадыла?

Магомет Идрисович: Ким биледи? Аякъ кийим тикген фабрикада сиз билмей джукъ этиле болмаз?

Люба: Иги да дейсе. Мен мастерме. (Бир кесек сагъыш этиб). Алай а ким биледи, мен анда суткала бла турмайма.

Магомет Идрисович: Ишчиле бла арагъыз къалайды?

Люба: .. Керти ишлегеннге- иги, айтылгъанны этмегеннге, джорукъну бузгъаннга- аман.

Магомет Идрисович: Да кесигиз джорукъну бузарча нек этесиз?

- Люба: Къалай? Терс селешесиз... Айыб этмегиз атыгъызны да билмейме.
- Магомет Идрисович: Магомет Идрисович. Алай а сиз джолдаш майор десегиз да боллукъду. Терс селешгеним а чыртда джокъду. Майна чурукъчугъа бирсюкюн беш тюенни бергенсиз да...
- Люба: (Ашыгъыш). Берлигим бар эди.
- Магомет Идрисович: Огъай, джангыла болурсуз. Бу къагъытда аны айтханы толу джазылыб турады.
- Люба: (Бети-къуту кетеди, къараб-къарагъынчы эрши къан алады). Адамгъа игилик этсенг, юйюнге сау бармазса деб, тюз айта болурла. «Тенгим къонакъгъа келгенди, ол юйдеги уа бир капек берирге унамайды» дегенинде, джазыкъсыныб, беш тюен берген эдим. Не этгенди хадаус? Бюгюн иште да джокъ эди.
- Магомет Идрисович: Бизде кече къалгъанды. Эсириб.
- Люба: Андан уллу хатасы джокъ эсе, иги эди, юйюне къайтыр.
- Магомет Идрисович: (Ерге къобу, Любаны арт джанында арыбери айланады. Люба анга кез джетдирирге дыгалас этеди). Хурджунугъуздан чыгъарыб, ачханы къуру анга, къуру бир кереме бергенсиз? Нек тынгылайсыз?
- Люба: (Башын энгишге ийиб, ебкелеген халда). Мен не зат этгенме? Мени бла былай нек селешесиз? Биреулен менден енгюч ачха алыб, анга ичиб, терслик этди эсе, анга айтыгъыз.
- Магомет Идрисович: Огъай, ол енгюч ачха алмагъанды. Анга сиз бергенсиз. Нек бергенигизни билирге излейбиз биз. Къуру тюзюн айтыгъыз. Сиз айтмагъанлай, биз билсек, кесигизге аман боллукъду.
- Люба: Сора меннге айырыб нек аман болады? «Ашагъан къутулду, джалагъан тутулду» дегенча этергеми излейсиз? (Джюрексиниб). Огъай, алай боллукъ тюлдю.
- Магомет Идрисович: Кимни къалай, къаллай бар ашагъанын, кимни джалагъанын тюз билиб, ортаны айырыр ючюн турабыз биз былайда. Законсуз ашагъан, джалагъан да бирге боллукъдула.
- Люба: (Эрлай ерге къобады. Магомет Идрисовичге джити къараб, джюрексиниб селешеди). Аллай закон джокъду.

Магомет Идрисович: (Ачыуланганча этиб, кычырыб селешеди). Олтуругъуз. (Фатима Алиевнага). Къагъытын джарашдыр да, бармагъа къой. Айтыргъа унамай эсе, кесине аманды. Биз айыбдан чыкъдыкъ.

Фатима Алиевна: Ашхы, джолдаш майор. (Бир башха къагъытны алыб, джазыб башлайды).

Люба: Нек этесиз быллайла? (Акырын олтурады). Не затны айтыргъа керекме мен?

Магомет Идрисович: (Ачыуланганча этиб). Ишчилеге ачханы не ючюн бериб тургъансыз?

Люба: Туфлиле тикенлери ючюн.

Магомет Идрисович: Аны ючюн ала айлыкъ хакъ аладыла.

Люба: Эсебге тюшмей сатылганла ючюн...

Магомет Идрисович: Аны ючюн да артыкъ хакъ, саугъа да аладыла.

Люба: Нарядлагъа джазылмай эдиле.

Магомет Идрисович: Нарядлагъа джазмай, артыкъ аякъ кийимле тикдиргенигиз ючюнмю телеб тургъансыз?

Люба: Хо.

Магомет Идрисович: (Къатына келиб, столгъа бир къолун тиреб къабланады). Алдайсыз. Фабрикадан къалай чыгъара эдигиз?

Люба: Мен билмейме.

Магомет Идрисович: Ким биледи?

Люба: Цехни тамадасы бла экспедитор.

Магомет Идрисович: Сатаргъа къайры джибергенсиз?

Люба: Хапарым джокъду.

Магомет Идрисович: Билесе. Джашыра эсенг, айтмай огъуна къой. (Джумушаб). Сен джаш адамса, чырайынг, сыфатынг да адам сукъланырчады. Ишинг, усталыгъынг да игиди. Бютеу селешдирген да не зат болгъанын билемисе? Сенича джашнаб, джашаб баргъан адамны аманлыкъдан къутхарыуду. Сен да башынгы андан бери алырча этерге кюреш.

Люба: Мен не этерге керекме?

Магомет Идрисович: (Стаканнга суу къуюб узатады). Башха затыбыз джокъду. (Люба сууну алыб иче тургъан заманда). Иги кыызча, олтур да меннге айтханынгы барын да джаз.

Мен кеб турмай кьайтырма. Тамада чакьырады. (Кетеди).

ДЖАБЫУ

ЭКИНЧИ АКТ

БИРИНЧИ СУРАТ

Фатима Алиевна стол джанында олтуруб, Тереннге джити кьарайды, андан кьагьытлагьа кез джетдиреди.

Фатима Алиевна: Терслеу иш башланганлы, кесинг билесе, иги кесек заман озду. Следствие белгилеген затла ишни бошаргьа джетишедиле. Алай а сени юлюшюнг чабчы-келчини джумушу болгьанды.

Терен: Не айтханлыгьыгьызды?

Фатима Алиевна: Биреуленлеге ачха этгенсе. Кесинге джетгени уа айланганынгдан да кьалгьан болмаз.

Терен: Ызымдан кьарабмы тургьансыз?

Фатима Алиевна: Кьарагьанбыз.

Терен: (Кюльорге кюреше). Меннге да билдирсенг а, сени бла да ресторанда бир ингирни ашырыр эдим.

Фатима Алиевна: Эслеб селеш, былайы ресторан тюлдю.

Терен: Нек кьоркьутаса, лейтенант?

Фатима Алиевна: Былайда сорууланы мен береме.

Терен: (Оздургьанын ангылаб). Кеч, лейтенант. Соругьуз, тьопе-тьоз джууабла берейим.

Фатима Алиевна: Меннге башхасы джокьду, тьюзюн айтмасанг да, кесинге аман боллукьду. (Тынгылаб, кьагьытха кьарайды). Эсебге кирмеген аякъ кийимлени фабрикадан кьалай чыгьарыб тургьансыз?

Терен: Ол соруугьа мен тыйыншлы джууаб бералмам. Мен сырым бла бир джерге да элтмегенме, машинада уа ишлемейме. Чыгьарама десем да, адамны джанын алыб кьоярча бир кьарауул барды.

Фатима Алиевна: Ким чыгъарыб тургъанды?

Терен: Ол сорууну да чыгъаргъанлагъа берирге керек болурсуз тыйыншлы джууаб алыр муратыгъыз бар эсе.

Фатима Алиевна: Ашхы, фабрикадан кетгенден сени чыртда хапарынг джокъ эсе, ары келгенден хапарлы болурса.

Терен: Аны тюз айтасыз, джолдаш лейтенант. Мен ары келтирген бары да юйюме тюшюб къалсала...

Фатима Алиевна: (Аны белюб). Юйюнге тюшгени азмыды?

Терен: Мени юйюме не зат, къалай тюшгенин сиз къой эсегиз, мен кесим да билмейме.

Фатима Алиевна: Аны юсюнден артда селешебиз. Бусагъатда ау халыны, бояуну юсюнден айтмай огъуна къой, терини къайдан келтиргенлерин айт.

Терен: Бары да къагъытлада джазылыб турады.

Фатима Алиевна: Къагъытланы окъугъанбыз. Джазылмай келгенин айтырынгы излейбиз.

Терен: Аллай болмагъанды.

Фатима Алиевна: Протоколгъа джууабынгы сен айтханча джазамамы, тюрлендирликмисе?

Терен: Джазыгъыз.

Фатима Алиевна: (Джазады). Артда сокъуранмагъыз.

Терен: (Къоркъаракъ болуб). Мени къайгъымы этмегиз.

Фатима Алиевна: Алай эсе, бизге белгили затладан бир кесек айттайым. (Столдан башха къагъытны алыб, окъуй тебренгенлей, Магомет Идрисович киреди. Фатима Алиевна ашыгъыш ерге къобады). Джолдаш майор...

Магомет Идрисович: Джолдаш лейтенант, меннге къарамагъыз да, ишигизни бардырыгъыз. Олтур. (Кеси да олтурады. Столдан бир къагъытны алыб, бютеу эсин аланы окъургъа джибергенча керюнеди).

Фатима Алиевна: Ашхы, джолдаш майор. (Тереннге). Следствие баргъан кезюуде бизге иги кесек зат белгили болгъанды. Кесигиз айтыргъа суймей эсегиз, эсигизге салайым. Базада складны тамадасы бла иги кесекден бери танышсыз. Ма беш джыл болду сиз андан тери алыб тургъанлы. Анга огъай дерик болмазсыз?

Терен: (Сескекли болуб, дженгил селешеди). Ким айтханды сизге ол затланы?

Фатима Алиевна: Тери ючюн къаллай бир ачха телей эдигиз?

Терен: Мен телемейме.

Фатима Алиевна: Андан тери да алгъан болмазсыз?

Терен: (Джунчуб). Огъай...хо... Енге бир кере...(Бир кесек мычыб). Алмагъанма.

Фатима Алиевна: Бизге белгили уа башхады.

Терен: Не затды?

Фатима Алиевна: Айтдым да базадан тери алыб тургъанса. Тюз джууаб берирге уа излемейсе. Иш сюдге кетгенден сора айтханынгы тюрлендире туругъа кеч болур.

Магомет Идрисович: Фатима Алиевна, ол джашны чакъыргъанмы эдигиз?

Фатима Алиевна: (Ангыламай). Къайсыгъа айтдыгъыз, джолдаш майор?

Магомет Идрисович: Складчыны.

Фатима Алиевна: Бир-эки кере да чакъыргъанбыз.

Магомет Идрисович: Энтда чакъырыгъыз да, бетлешдириб селешигиз. Экисине да алай иги болур.

Фатима Алиевна: Ашхы, джолдаш майор. Складны тамадасыны башха ишлери да белгили болгъандыла.(Баш тюрбюнден экисине да кезюу-кезюу дженгил къарай тургъан Тереннге бурулуб). Былайда бугъунчакъ ойнаргъа керек тюлдю. Узакъ джолгъа атланыб айланмайым деген сылтау бла сен андан тери алыб тургъанынг бизге белгилиди. Керек эсе кюнлерине, айларына дери айтыб берейим.

Терен: (Ачыуланыб, бир джанына къараб). Сылыкъ.

Магомет Идрисович: (Ерге къобуб, эрлай аны туура аллына келеди. Столгъа къабланыб, бетине къараб, хыны сорады). Не дегенлигингди?

Терен: Сизге айтмайма.

Магомет Идрисович: Кимге айтаса да?

Терен: Сизге айтылмай эсе, не башхасы барды?

Фатима Алиевна: Джолдаш майор, эрлай машинаны джиберейим да аны алыб келсинле.

Магомет Идрисович: (Биягъы орнуна олтуруб). Ашхы, лейтенант.

Терен: Керек тюлдю.

Фатима Алиевна: Не зат?

Терен: Аны чакъыртыргъа.

Фатима Алиевна: Тюзюн айтыргъа унамай эсенг, экигиз да бирге айтырсыз.

Терен: Мен айтдым да, керек тюлдю.

Магомет Идрисович: Былайда сен оноу эте болмазса да.

Терен: Мен оноу этмейме.

Фатима Алиевна: Чакъырмагъыз деген сен тюлмюсе?

Терен: Ол айтырыкъны сизни аузугъуздан эшитгенме.

Фатима Алиевна: Анга терсди деб кюрешген да сенсе.

Терен: Меннге телиди дебми турасыз?

Фатима Алиевна: Туура атынга кере уа тюлсе.

Терен: Не ючюн айтдыгъыз?

Магомет Идрисович: (Ерге къобуб, Тереннге ачыулу къарайды). Соргъанны къой да, соруугъа джууаб бер. Биз сенича кеблеге тюбег туруучанбыз. Бюгюн джашыргъанынгы артда айтыргъа кеч болуб да къалмасын.

Терен: Мен джашырмайма.

Фатима Алиевна: Айтмагъан бла джашыргъанны башхасы джокъду.

Магомет Идрисович: Ай сайын терини базадан бир кере алыбмы тургъансыз?

Терен: Огъай.

Магомет Идрисович: Ненча кере алгъанса?

Терен: Ким санагъанды?

Фатима Алиевна: Алыучу кеси санаучуду. Алай а биз да санагъанбыз. Базадан къаллай машина бла чыгъара эдинг?

Терен: Кесибизники бла.

Магомет Идрисович: Фабрикада складхамы бере эдинг?

Терен: (Бир кесек тынгылаб). Огъай.

Фатима Алиевна: Кимге бере эдинг да?

Терен: Кишиге да бермегенме. Юйюме элтиб тургъанма.

Фатима Алиевна: Къалай?

Терен: Базарда сатаргъа. Анда багъа сатыла эди.

Фатима Алиевна: Тюкеннге да аякъ кийимлени сен элтиб тургъан болмазса?

Магомет Идрисович: Болду. Къагъытларын джарашдыр да, бизде къалырча эт. Бир-эки кюнню турса, тюзюн айтыр.

Терен: (Ерге кьобуб). Джолдаш майор! Не зат тюкенни кьа-
тышдырады лейтенант?

Магомет Идрисович: Олтур.

Фатима Алиевна: (Телефонну тиегин басыб, трубканы алады).
Келигиз да элтигиз... огъай... Прокурордан эркинлик
кьагъыт барды. Цехни тамадасын келтиргенмисиз? Бери
джиберигиз... Анга да барды кьагъыт... Башха-башха...

Магомет Идрисович: (Тереннге). Бар. Сагъыш этиб, бир оюмда
тохтасанг, билдирирсе. (Терен чыгъыб кетеди). Ишни
кьалайгъа барлыгъын ангылаб, кери кьалыргъа излейди.
Артыкъ аякъ кийимлени кермегенча, бери келтирмегенча
ангылатыргъа излейди. Цехни тамадасыны не айтырын
да керейик.

Фатима Алиевна: От тюшген тюкенни тамадасы бла не ючюн эсе
да туююшген хапары чыгъады.

Магомет Идрисович: Къайдан эшитгенсе?

Фатима Алиевна: Фабрикада.

Магомет Идрисович: Не затны юлешалмагъандыла экен? (Ол
кезюуде эшикден Махмут атлайды. Кез туюбюнде кюл-
тюмю, джаягъында джарасы билир-билмез таныладыла).

Махмут: Боллукъмуду?

Магомет Идрисович: (Джумушакъ ауаз бла, кьатына атлай).
Келигиз, олтуругъуз. (Махмут олтурады). Кьалайды сау-
лукъ, тынч-эсен?

Махмут: Аман тюлдю. Ишни кеблюгонден не затха джетиширге
билмей айланабыз. Сиз да цехни джабхансыз да, энди
кьалай этерге да билмейме.

Магомет Идрисович: Аны тюз айтаса. Бир кесек кьыйыныракъ
тиерикди. Енге сизни башха иш бла чакъыргъан эдик.

Махмут: Айтыгъыз, тынгылайма.

Магомет Идрисович: (Фатима Алиевнагъа). Джолдаш лейте-
нант, барыгъыз да мастерни бери бир келтиригиз. (Фа-
тима Алиевна кетеди). Айтханыгъызны джазаргъа керек
боллукъду.

Махмут: Керек эсе, не мадар, джазыгъыз.

Магомет Идрисович: (Шкафдан магнитофонну алыб, аны кьу-
рады). Алапат техника чыгъаргъандыла. Энди ол джазыб
барсын, экибиз бир кесек ушакъ этейик. (Тиекни басыб,

- магнитофонну ишлетеди). Технология экспертизаны актлары хазырдыла. Алада айтылганга кере, аякъ кийимле мардадан эсе гитче елчеле бла тигилиб тургандыла. Сиз, цехни тамадасы, не айтыргъа боллукъсуз?
- Махмут: Не айтырыкъма? Заманында эс белюб къарамагъаным ючюн терсме.
- Магомет Идрисович: Уллу терсликни кеси бойнугъузгъа алай дженгил алыб нек къоясыз?
- Махмут: Не этерикме, башха тюрю айтханлыкъгъа, ийнанныкъ тюлюз.
- Магомет Идрисович: Тюзюн айтсагъыз, ийнанырбыз. Гитче болгъанын керюрге суйген болмазмысыз?
- Махмут: Тюз, гитче эсе да, меннге башхалыкъ болмагъан эсе, керюрге нек суймейме? Эслемей тургъанма.
- Магомет Идрисович: Башхалыкъ болгъанды. Уллу башхалыкъ. Елчелени гитчеликлери себебли иги кесек зат артыкъ къалыб тургъанды.
- Махмут: Мени хапарым джокъду.
- Магомет Идрисович: Экибиз да джыллары келген адамлабыз. Мен айтырыкъны кесигиз билиб турасыз. Бусагъатда алдагъаныгъызгъа закон къалай къарарыгъын билемисиз? Тюзюн айтмай, аманлыкъны башын джабханнга санайды аны, закон. Артыкъ къалгъан затладан артыкъ аякъ кийимле тигилгендиле. Ала да къагъытда кергюзюлмегенлей, тышында сатылгъандыла.
- Махмут: Сиз айтхан затла, джолдаш майор, уллу терслеудюле. Мени джангыз башыма асыры ауур болурла.
- Магомет Идрисович: (Къатыракъ селешеди). Джангыз башха сезсюз да ауурдула. Алай а алкъын мен экспертиза ачыкълагъан алдаулукъланы къуру бирин айтханма. Бирсилени ауурлукълары да андан кем тюлдюле. Сиз чыгъаргъан аякъ кийимле замансыз нек джылтырадыла?
- Махмут: Къайдам, эталгъаныбыз алай болурму?
- Магомет Идрисович: Огъай. Суйсегиз, ишни алдаулукъсуз этсегиз, бир адам сез табарыкъ тюл эди. Сиз а омакъ этсиз, адамла къызыныб аладыла, алай а кеб джюрютмейдиле. Туфлилени габашларыны кеблерин да гитче этиб, олтанны юсюне тюшген джерлерин учхара къюуб, ол ке-

секни да халы бла кючден-бутдан тутдуруб, сатыугъа ашырасыз. Адамла уа аны къайдан билсинле. Алай бла ай сайын бек кеб аякъ кийимни тышында сатдырыб тургъансыз.

Махмут: Мени андан хапарым джокъду, джолдаш майор.

Магомет Идрисович: Борис бла ортагъыз къалайды?

Махмут: (Илгениб). Къайсы Борисди ол?

Магомет Идрисович: Тюкенни тамадасы, Борис.

Фатима Алиевна: (Ашыгъыш кириб). Кечигиз, джолдаш майор. (Къагъытчыкъны узатады).

Магомет Идрисович: (Окъуб бошаб. Магнитофонну тохтатады). Туура алайгъа джетерикле деб а турмай эдим. (Телефонну тиегин басады... Огъай, кече мында къаллыкды... Дженгил, машинаны... (Махмутха къараб). Туура алай этериксиз деб турмай эдим. Барыгъыз. (Махмут чыгъыб кетерини аллы бла босагъа юсюнде тебчилдейди. Алай а акъырын чыгъыб кетеди).

Фатима Алиевна: Мен а барамамы?

Магомет Идрисович: Огъай. Цехни мастеринден соруу ала тур.(Кетеди).

ДЖАБЫУ

ЭКИНЧИ СУРАТ

Магомет Идрисовични кабинети. Стол джанында Фатима Алиевна олтурады. Столну бир джанында Люба. Экиси да рахат ушакъ этедиле.

Фатима Алиевна: Энтда ушакъ этерге керек болду. Айтханыгъыз магнитофоннга джазылыб барлыкды. Артда протокол хазыр болгъандан сора къол салырсыз. Билмеген затыгъызны алдаб айтмагъыз, кесигизге аман боллукъду.

Люба: Ол джол да ангылатхансыз.

Фатима Алиевна: (Къагъытха къол салдырады). Энтда тюкенден башлайыкъ. Сиз анда хазна ишлемегенсиз. Тамада тюкенчи бла арагъыз къалай эди?

Люба: Тиширыу бла эркишини арасы къалай болуучанды?

- Фатима Алиевна: Соруу бергенни кююб, былайда джууаб берирге керек болады.
- Люба: Бир кере ангылатхансыз.
- Фатима Алиевна: Алай эсе, сорууга джууаб беригиз: Экигизни ортагызда не болганды?
- Люба: (Саяк ышара). Джуурган.
- Фатима Алиевна: (Кеси аллына кызарыб). Мен аны сормайма. Бирси кызланы урунуу китабчыкларына статьяланы джазыб, сеникиге нек джазмагандыла?
- Люба: Тамаданг айырыб сени джаратса, аллай затланы джаздырлык тюлдю.
- Фатима Алиевна: Артда уа нек туююшген эдигиз?
- Люба: Ол энчи ишибизди. (Биягынлай саяк ышара). Арт кезюуде асыры кызгянч болуб башлаган эди.
- Фатима Алиевна: Фабрикага уа калай барган эдигиз?
- Люба: Махмут чакырган эди. Ары дери да чакырыучан эди.
- Фатима Алиевна: Ол джол талай сорууга джууаб берирге унамай кюйганса. Энтда алай боллук эсе, айт да кюй. Следствие бошалырга кеб квалмаганды, андан сора ишигиз сюдге тюшерикди.
- Люба: Не ишигиз? Мени нек катышдырасыз?
- Фатима Алиевна: Бир кере да айтхан эдим, былайда сиз соруу бермейсиз деб, енге сорганынгдан ары джууабла берейим. Ишигиз сюдлюк ишди. Ол затха законда бек ауур статьяла бардыла. Сиз этген аманлыкны хазна квалмай ачыклаб бошаганбыз. Ол затлагга биз сизни кошмайбыз, кесигиз эртде кошулгансыз.
- Люба: (Ерге туруб). Калай?
- Фатима Алиевна: (Кбаты ауазы бла). Олтур. Калай кошулганынги билирге излеб кюреше эдик да, айтмай эсенг, кесинге аман этесе.
- Люба: Энди не боллукду?
- Фатима Алиевна: Сюд.
- Люба: Меннге не этерге боллукдула?
- Фатима Алиевна: Иги тынгыла, айтайым калай терсденнгенинги. Республиканы Терслеу Кодексинде колайсыз затланы чыгарыуга, аланы сатдырыуга кваллай айыбла салыннганы ачык айтылады. Предприятиде талай кере

кьолайсыз затны чыгъарылгъаны ючюн анга джууаблы адамлагъа юч джылгъа дери тюрме азаб салыргъа болады. Аны юсюне къауум болуб, урлаугъа кьошулууну статьясы. Анга да артыкъ да кеб заран тюшгени ючюн статья кьошулса, 15-ден 20- джылгъа дери джетиб кьалыргъа болур.

Люба: Оу, мен хариб. Энди кьалай этейик да?

Фатима Алиевна: Тохта, алкъын айтыб бошамагъанма. Экспертиза ачыкълагъаннга кере сиз ай сайын иги кесек аякъийимни артыкъ этиб, сатдырыб тургъансыз. Аллай гудулюкъ кьуру бир айны, джылны барыб кьалмагъанды. Ол себебден сюд сизге Терслеу Кодексни эм ауур статьясыны тамамында кьарарыкъды. Анда уа кьалай джазылгъанына кесинг тынгыла. (Китабны ачыб, талай бетин аударуб окъуйду). «Кърал, неда джамагъат казнаны алдаулукъ этиб урлау. Кърал неда джамагъат организациягъа айырыб уллу кьоранч джетдирген алдаулукъ ючюн сегиз джылдан башлаб, онбеш джылгъа дери тюрме азаб салыргъа, аманлыкъчыны бютеу байлыгъын сыйырыргъа». Алдауукъ этиб, кеб кьоранч салгъансыз. Алай бла следствие сизни ол статья бла терслейди, сюд да ол статьягъа кере айыб саллыкъды.

Люба: (Башын энгишге ийиб, тынгылаб тургъандан сора, джыламсырагъан кезлерин келтюрюб). Онбеш джыл... Онбеш джыл... Бютеу хапчюк-харакет да сыйырылыб. Энди не мадар?

Фатима Алиевна: Джангыз мадар барды.

Люба: (Башын келтюрюб, тилекчи ауаз бла). Джашырмагъыз, не мадар бар эсе да. (Эсине бир зат тюшгенча, бети тюрлениб). Кимге, кьаллай бир десегиз да бизде табыллыкъды. Берирбиз.

Фатима Алиевна: Не затланы айтасыз? Аны ючюн да статья болгъанын билирге уа керек эдигиз. (Телефон зынгырдайды. Трубканы алыб). Хо, джолдаш майор... Селеше турабыз... Соруу алыргъамы?... Джукъ айтмагъанды...

Люба: (Эрлай, ауазын келтюрюб). Айтырыкъма. Не сорсагъыз да айтырыкъма.

Фатима Алиевна: Тохтагъыз. (Трубкагъа). Огъай, джолдаш майор, сизге айтмайма. Былайда белюрге къалгъанды да... Ашхы, сорурма... Тюзюн айтайым, дейди... Бошагъанлай барырма. (Трубканы салады. Любагъа). Джангыз мадарынг барды: тюзюн айтыу. Болумну кертисича айтсанг, сюд аны эсге алмай къоярыкъ тюлдю.

Люба: (Башын келтюрюб). Соругъуз. Алайсыз да хар затны билгенча керюнесиз.

Фатима Алиевна: Чурукъчулагъа, артыкъ туфлиле тикгенлери ючюн ачханы сиз берибми тургъансыз?

Люба: Хо.

Фатима Алиевна: Къалай телей эдигиз?

Люба: Хар парагъа беш тюмен.

Фатима Алиевна: Ачханы ким бере эди аны ючюн?

Люба: Махмут.

Фатима Алиевна: Къайсы Махмут?

Люба: Цехни тамадасы.

Фатима Алиевна: Ачханы ол къайдан ала эди?

Люба: Билмейме. Аны юсюнден биз чыртда ачыкъ селешмеген биз. Бир кере соргъанымда, «Керексиз зат бла башынгы аурутма. Сеннге джетгенни сен аласа, башхасында сени ишинг джокъду» деб къойгъан эди.

Фатима Алиевна: Артыкъ аякъ кийимлени фабрикадан къалай чыгъарыб тургъансыз?

Люба: Андан мен иги хапарлы тюлме. Цехни тамадасы бла экспедитор биледиле къалай этгенлерин.

Фатима Алиевна: Къагъытланы уа къалай джарашдыргъансыз?

Люба: Андан да хапарым джокъду.

Фатима Алиевна: Тюкенде сатдырыб тургъан болурсуз? «Аякъ кийим» тюкенде?

Люба: Хо. Юйде олтуруб тургъанлайыбызгъа бир кере цехни тамадасы анда сатдыргъанларын айтхан эди.

Фатима Алиевна: Сен тюкенде ишлеген кезюуде да андамы сатдыра эдиле?

Люба: Билмейме. Аякъ кийимлени келтире эдиле. Тамада-тюкенчи бизге къагъытланы да кергюзмей эди.

Фатима Алиевна: Юч джылны мындан алда тюкен тоналгъан заманда сизни фабрикада ревизия болгъанын къалай ангъылайсыз?

Люба: Къайдам, фабрикада алдаулукъ белгили болса, къыйыры тюкенде табылмасын деген болурла.

Фатима Алиевна: Алай эсе, тюкенни гудучула тонамагъандыла, ким эсе да ревизиядан сескекли болгъан адам этгенди.

Люба: Алай огъуна болур, билмейме.

Фатима Алиевна: Артыкъ аякъ кийимле ючюн юлюшюгюзню ким бере эди?

Люба: Цехни тамадасы?

Фатима Алиевна: Ай сайынмы телей эди?

Люба: Огъай, юч айдан бир кере.

Фатима Алиевна: Къаллай бир?

Люба: Келтириб, юйде къоюб кетсе, кереклиме джоя тура эдим.

Фатима Алиевна: Ненча джыл болады сиз алай ишлеб тургъанлы?

Люба: Аллындан башлаб, хапарлы тюлме, мен келгенден сора экинчи айымда, юйде кече къалгъаныкъда, цехни тамадасы айтхан эди.

Фатима Алиевна: Не деген эди?

Люба: «Юсюнге маджал кийим алыргъа ачханг джетмей къачаннга дери турлукъса. Унутма, «бал тутхан бармагъын джалайды» дейдиле. Бизде да барды мадар этебиз десек», деген эди... Къаллай мадар деб соргъанымда, алай этерге боллугъун айтхан эди.

Фатима Алиевна: Къошар затыгъыз бармыды?

Люба: (Башын энишге этиб). Огъай.

Фатима Алиевна: Энди джангыз бир сорлугъум барды. Ари-бери бурмай, тюзюн айтыргъа кюреш. Директор артыкъ туфлиле тигилгенлерин билеми эди? (Люба тынгылайды. Башын келтюрюб, Фатима Алиевнагъа соруулу къарайды. Фатима Алиевна, ерге къобуб, аны къатына келеди). Къоркъмагъыз.

ДЖАБЫУ

ЮЧЮНЧЮ СУРАТ

Больницада бир палата. Джангыз орундукъ. Терезеден кюн джарыкъ урады. Орунда джатхан адамны юсюнде акъ джабыу. Джабыуну тубюнде къолу акъырын къымылдай келиб, орундан салынады. Джатыб тургъан башын акъыртын залгъа бурады. Ол Борисди. Сабыр атлай, юсюне акъ халатны къаблаб, палатагъа Магомет Идрисович киреди. Бир кесек заманны Борисге къараб турады.

Магомет Идрисович: (Орундукъну къатына, Борисни баш джанына шиндикни салыб, акъырын олтурады. Тынгылайды. Бир кесекден Борис, кезлерин ачыб, анга къарайды). Бек ачиймыды? Врачла бир кесекни селеширге боллукъду деген эдиле да, аны ючюн келгенме. Бек къыйын эсе, бюгюн къояйыкъ да, маджалыракъ болсагъыз келирме.

Борис: (Кезлерин джабыб, бир кесекни тынгылайды. Дагъыда кезлерин ачады). Селешейик, артха къойгъндан да хайыр болмаз, ишни керексиз созгъндан ары. Энди меннге башхасы джокъду.

Магомет Идрисович: Алай нек айтаса?

Борис: Ким биледи, бюгюнмеми, тамбламамы. Бычакъ джетгенни чотун мен билеме. Соругъуз кереклигизни.

Магомет Идрисович: Аякъ кийимлени тюкеннге къалай элтиб тургъандыла?

Борис: Экспедиторну машинасы бла.

Магомет Идрисович: Базагъа джибермегенлей тююнлей тюкеннге элтир ючюн да эркилик керек болады.

Борис: Бизники да, базаны тамадасы да бир-бири бла келишиб тура эдиле.

Магомет Идрисович: Къагъытланы уа фабрикадан тюкеннге элтген заманда къалай джарашдыра эдигиз?

Борис: Джолда тохтатханлары болса деб, бир къагъытла, тюкеннге да башхала хазырлана эдиле.

Магомет Идрисович: Тюкенчилени хапарлары бармы эди?

Борис: Огъай. Аланы гюнахлары керек тюлдю. Тюкеннге келген къагъытланы менден сора киши кермей эди сатычуладан.

- Магомет Идрисович: Ненча джыл болады сиз алай этиб тургъанлы?
- Борис: (Кезлерин джабыб, ынгычхайды. Санларын кымылда-тыргъа кюрешеди. Алай а къарыуу джетмейди). Суу.
- Магомет Идрисович: Врачла суу ичеринги сюе болмазла.
- Борис: Ала елюрюмю да суймейдиле, алай а, кълларын-дан джукъ келаллыкъ болмаз.
- Магомет Идрисович: (Суу узатады. Бирчик уртлагъанлай стаканны эринлеринден айырады). Келмей а, алкын джашаркыса, хомух болма.
- Борис: Меничаланы джашарларын суйсегиз келиб айланмаз эдигиз.
- Магомет Идрисович: Джангылгъан тюзелген да этер.Сиз да асыры джутлукъдан джангылгъансыз.
- Борис: Огъай. Джашаргъа асыры суйгенден. Омакъ джашаргъа суйгенден. Терс этгенибизни ангылайма. Сокъуранама дегенликге, ийнанлыкъ тюлсюз. (Тынгылайды). Ма, беш джыл болуб барады мен фабриканы адамлары бла танышханлы. Ашагъаныбыз джетгенди, таб гамайыб да башлагъан эдик.
- Магомет Идрисович: Тюкеннге от къалай тюшгенди?
- Борис: Билеме не затны сорургъа излепенигизни. Аны да тюзюн айтайым. Хаман да тоналыб барса, асыры ишекли керюннюк эди.
- Магомет Идрисович: Юч джылны мындан алгъа да ишекли болгъан эдим. Къалай эсе да къутулуб кетдигиз.
- Борис: Кюн сайын тюкенни къатына онла бла машинала келедиле. Къарауул а, билесиз, бир кесек къулакъ от алса, къалкыйды да къалады.
- Магомет Идрисович: От тюшгени да алаймы болгъанды?
- Борис: Хо. Эки кере да мен къошулмагъанма ансы.
- Магомет Идрисович: Бусагъатха дери тюзюн айтыб турдугъуз.
- Борис: Энтда алдамайма. Махмут болушханды. Ол да кеси къошулмагъанын билеме.
- Магомет Идрисович: Анга уа тюкенден не башхаасы бар эди?
- Борис: Ала чыгъаргъан туфлилени тюкенде сатылгъанларын билсегиз асыры кеб болгъанын ангыларыкъ эдигиз.

Алайсыз а фабрикада талай параны артыкъ болгъанына ала къайдан да джууаб таба билирле.

Магомет Идрисович: Баш бухгалтер билмегенлей фабрикада алай этиб турургъа боллукъмуду, къалай кересиз?

Борис: Бу соруугъа джууаб бермезге эркинме да?

Магомет Идрисович: Тюз айтаса.

Борис: Баш бухгалтер билмей бир зат да этиллик тюлдю.

Магомет Идрисович: Ачханы къалай юлеше эдигиз?

Борис: Къалай юлешгенлеринде мени ишим джокъ эди. Меннге джетгени уа ол кезюуде сегизден бири бола эди, былтырдан бери уа джетиден бири.

Магомет Идрисович: Не ючюн аслам этдиле?

Борис: Тамадаларым сезедиле, алагъа да керек болады дегенимде.

Магомет Идрисович: Кертисинде уа?

Борис: Хапарлары да джокъ эди.

Магомет Идрисович: Махмут бла нек тюйюшген эдигиз?

Борис: (Башын келтюрюб, анга джитирек къарайды. Бир кесек тынгылайды). Сизни ючюн.

Магомет Идрисович: Аны ангылайма, бу иш тинтилиб башланмаса, адамды, рысхыды деб къарамай юлешиб турлукъ болур эдигиз?

Борис: Не къолайсыз адам эди. Мен да анга ышаныб...

Магомет Идрисович: Нек айтдыгъыз?

Борис: Ол сизге орунда къалай джукълагъанына дери айтханы ючюн. (Тынгылаб, дагъыда къошады). Сиз фабрикану джабханлай, атылыб келген эди бешни бер деб.

Магомет Идрисович: Нек?

Борис: Сизге тутдуруб, ишни джабдырыгъа. Терт-беш адам бешишер берсе, иги кесек джыйылады. Кимни да сагъышландырыгъа боллукъду.

Магомет Идрисович: Мени да сагъышландырды.

Борис: (Силкинеди. Джарасы ачытыб, ынгычхай рахат болады). Сора берирге керек эдим, не-е?

Магомет Идрисович: Огъай. Сизни къайсы статья бла терслерге билмей, экили бола тура эдим. Энди ангыладым.

Борис: Барыбызгъа да бир статьямы боллукъду?

- Магомет Идрисович: Огъай. Ючюшер статья. Сени бычакъ бла сермегеннге уа тертюнчю да къошуллукъду.
- Борис: Аны нек сормайсыз деб тура эдим.
- Магомет Идрисович: Энди айтыгъыз.
- Борис: Терен. Биягъы ачха ючюн. Келди, бек къаты айтыб кердю. Магомет бла къоркъуталмагъанында башхаланы да сагъынды. Болмазлыгъын, ангылагъанында... Алай этерикди деб ким тура эди. (Тишлерин къысаргъа къорешеди). Аны билсем, туура тишлик этиб да къоярыкъ эдим. Ургъандан сора мукъут болуб, къачыб кетди, эшек.Тохта, аны сау болуб бир чыгъа эсем...
- Магомет Идрисович: Сау болуб а чыгъарынга ишек джокъду, алай а...
- Борис: (Бети тюрленеди, мыдах болады). Аны да унутуб тура эдим.
- Магомет Идрисович: (Ерге туруб). Кеб затны эсге саллыкъдыла. Хапарны тюзюн айтханынгы уа иги этдинг.
- Борис: Барын да билиб тура эдигиз, джатхан орунлагъа дери чучхуб.
- Магомет Идрисович: Тюз айтаса. Алай а кир орунланы чучхумагъанбыз. (Къагъыт кесекге не затланы эсе да джазыб, Борисге узатады). Кесинг билдиралмасанг да, биз керекли джеринг болса, врачлагъа айтырса. Ким биледи, энтда тюбеширге болурсуз.
- Борис: (Ышармыш этиб) Былайдан чыкъгъан терем болса да, мен узакъ джолоучулукъдан къайтхандан сора? (Магомет Идрисович, акъырын атлай, палатадан чыгъыб кетеди). Эртде, кеч болса да, ахыры алай бошаллыкъ болур эди.Кердюк, тюкеннге от тюшюб къалмады, ертен джайылды... (Къолу орундукъдан тюшеди. Кезлерин джабыб тургъан Борис сандракълагъанча айтады). Ертен... Ертен...

ДЖАБЫУ

ТЕРТЮНЧЮ СУРАТ

Фатима Алиевнаны кабинети. Шиндикде сакъ-алы джетген, кийимлери, кеси да бирча тозурагъан Терен олтурады. Башын энгишге ийиб, аллында къагъытха къараб тургъанлыкъгъа, джукъ джазмайды. Фатима Алиевна акъырын ары-бери атлайды.

Фатима Алиевна: Джазыгъыз.

Терен: Бошагъанма.

Фатима Алиевна: Ким не айтханын, алгъанын джаздыгъызмы?

Терен: Огъай.

Фатима Алиевна: Алай эсе, бютеу айыбны кесинге аласа. Терсленнгенинг да анга кере боллукъду. (Телефон зынгырдаиды. Трубканы алыб). Тынгылайма... Огъай, джолдаш майор, айтмайды... Бусагъатдан айтырма... Чакъыртайм... Сакъларма, джолдаш майор... Ашхы.(Трубканы салады). Сиз сабийликден чыкълансыз . Айтырыма иги тынгылаб, алай джууаб беригиз. Тюкенни бир джанында кълосакъ да, фабрикагъа сизни кълуум уллу заран салгъанды. Алай а сени юлюшонг бирсиледен ауурду. Былайда фабрика джабылгъанлай, эрлай тюкеннге бараса, Борис бла тюбешиб, от салыргъа оноулашасыз. Алайда огъуна, «Къарт, мени саулугъум ючюн тартырса» деб, аны ичкичи богъанын биле тургъанлай кълараулгъа ачха бересе. Халкъ чачылгъандан сора, ол ичиб джукълайды. Адам аякъ тыннгандан сора сиз машина бла барыб, тюгел джетгинчи машинаны арлакъда, джол джанында кълуюб, тюкеннге от саласыз. Дженгил алайдан джанлайсыз. Алай терсленниксиз. Асыры ауур болмазмы башхала ючюн барын да кесигизге алсагъыз?

Терен: Ауурду. Мени орнумда сиз не этерик эдигиз?

Фатима Алиевна: Мен сизни орнугъзда боллукъ тюлме. (Телефонну тиегин басады). Цехни тамадасын келтиригиз). Сен биз билген затланы джазыб, кълутулуб кеталлыкъ тюлсе. Гудулукъ ишни ...

Терен: Тохтагъыз. Кеслери этгендилеми дейди? Ол тюлмю эди кече, джатыб тургъан орнумдан кълобарыб, эшикге чыгъларыб, «Директор бек кълаты айтханды. Бир амал этмей

боллукъ тюлбюз» деб? Мен анга ийнаныб турганма. (Ачыуланыб, терезе таба къарайды). Юйюне баралсам, бек ариу кергюзюр эдим.

Фатима Алиевна: Ол юйюнде тюлдю.

Терен: (Сейирсиниб). Къайдады? (Бир кесек тынгылаб). Ангыладым, сора бир чардакны тубюнде кече къалабыз.

Фатима Алиевна: Айтханларынгы толу джаз. (Ол кезюучюкде босагъадан Махмут атлайды, Теренни керюб, мычыгъанча этеди. Тынгылагъанлай шиндикни къатына келиб олтурады).

Махмут: (Фатима Алиевна бла Тереннге кезюу къараб). Иш кызыудады сора.

Фатима Алиевна: Огъай, бошалады. Экили, ишекли болган затыбыз къалмасын деб кюрешебиз, ансын ишни сюдге джиберирге да боллукъ эдик.

Махмут: Не затха экили боласыз?

Фатима Алиевна: Олтуругъуз. (Хыны). Соруулагъа тынгылаб, джууабла берирге юренигиз.

Махмут: Берирге юреннгенбиз. (Олтуруб). Сюдлюк-джоллукъ болмагъанлай нек хыны этесиз?

Фатима Алиевна: Сюдлюк болгансыз, джолгъа чыгъаргъа да кеб къалган болмаз. Экили уа не ючюн болгъаныбызгъа тынгыла. Джазган къагъытынгда тюкеннге къалай от тюшгенинден хапарсызма дегенсе. (Къагъытны кергюзе). Бу сени къол ызынгды да?

Махмут: Айтханма, джазыб да бергенме.

Терен: Уялмаймыса?

Махмут: Не ючюн?

Терен: Бютеу кирни къуру меннге кюрерб, кесигиз бир джанында къалыргъа?

Махмут: Нелени сандракълайса? Хапары болгъанды деб кимни ийнандырыргъа къолунгдан келликди?

Фатима Алиевна: Тохтагъыз. Мындан ары хар айтхан сезюгюз магнитофоннга джазылыб барлыкъды. (Магнитофонну къурады. Олсагъатлай Магомет Идрисович киреди. Аны эслеб). Джолдаш майор, бетлешдириб соруу ала турама.

- Магомет Идрисович: Ишлегиз, Фатима Алиевна. (Столну бир джанына шиндик салыб олтурады).
- Фатима Алиевна: (Махмутха). Сиз айтхандан тюкеннге къалай от тюшгенинден хапарыгъыз джокъду?
- Махмут: Джокъду.
- Терен: Алдайса.
- Махмут: (Тереннге бир затла ангылатыргъа излегенча къараб, кезбаш этерге кюрешеди). Эркишини къачан да бир сезю барды. Унутма.
- Терен: Мен унутмагъанма, сиз а директордан башлаб унутхансыз. Не айтхан эдигиз меннге?
- Фатима Алиевна: (Тереннге). Тюкеннге от тюшгени юсюнден не айтыргъа боллукъсуз?
- Терен: Не айтырыкъма? Была бары да оноу этиб, джукъ болса, сени емюрде кемюлмезча этербиз, деб джиберген эдиле.
- Фатима Алиевна: Была деб кимлеге айтаса?
- Терен: (Ачыулу тюрсюнге кириб). Ма бу олтургъан, тюкенни тамадасы, алагъа да бизни тамада къошулуб.
- Махмут: Аманлыгъынгы барыбызгъа да юлеширгеми излейсе? Тохта сени, алагъа хапар джетгенлей...
- Терен: Къоркъутма. Къоркъа-къоркъа къоян териге кириб бошагъаным да боллукъду.
- Махмут: Анда да джукъ табылмасын, от салайыкъ деб башлагъан сен тюлмю эдинг, эшек?
- Терен: Энтда аузунгдан ол сезню бир кере чыгъарсанг...
- Магомет Идрисович: (Ерге дженгил къобуб). Болду! (Теренге). От салгъандан сора не этиб айландынг?
- Терен: Эртденблагъа дери джукъладым. Андан сора телефон бла барына да айтдым.
- Магомет Идрисович: Къайсылагъа?
- Терен: Тюкенни тамадасына, мынга (Махмутну кергюзеди). Директоргъа.
- Магомет Идрисович: Сен билдирген заманда ала ишдеми эдиле?
- Терен: Огъай. Юйдеринде эдиле. Бек эртде эди.
- Магомет Идрисович: Цехни тамадасы не джууаб берген эди?
- Терен: «Бюгюн ишге чыкъма да къал. Ингирде оноуну толтургъанынгы джууарбыз» деген эди.

Махмут: Тюз айтады былайчыгын.

Магомет Идрисович: (Фатима Алиевнага аланы кергюзе). Фатима Алиевна, айыб этмегиз белгениме. Болумну ангылатханмысыз былагъа?

Фатима Алиевна: Ангылатханма, джолдаш майор. Джангыз бир зат кьалгъанды. (Тереннге къараб, кьошады). Тюкеннге от тюшгенден къралгъа бек уллу заран джетгенди. Алай бла тутулуб тургъанланы хар бири экишер-ючюшер ста-тя бла терсленникдиле.

Махмут: От тюшгенде уа бизни не ишибиз барды?

Фатима Алиевна: Цехни мастерине не айтханыгъызны унутубму кьойгъансыз? Тюкеннге от тюшерге кереклисин ол къайдан билиб тургъанды?

Махмут: Ол соруугъа кеси иги джууаб берир.

Фатима Алиевна: (Телефонну тиегин басыб). Цехни мастерин келтиригиз. (Тереннге). Энтда бир соруугъа джууаб берсенг. Тюкеннге сиз ташыгъан аякъ кийимле ючюн ачханы ким бере эди?

Терен: Меннге ачха берген къуру бу болгъанды. (Махмутну кергюзеди). Ол а кимден къалай алгъанын билемейме.

Махмут: Аллай бир кърнынг бургъа эди.

Магомет Идрисович: Тюкенни тамадасындан ачха алгъанын болмагъанмыды?

Терен: Огъай. Бир кере ачха бер дегенимде «тыйыншлы адамгъа берирме» деб кьойгъан эди. Андан сора соргъан да этмегенме.

Магомет Идрисович: Фатима Алиевна, энди анга сорлугъунг бармыды?

Фатима Алиевна: (Ол кезюуде Люба киреди. Тереннге). Барыгъыз. (Терен чыгъады. Любагъа). Олтуругъуз.

Люба: (Олтурады). Сау болугъуз.

Фатима Алиевна: (Любагъа). Тюкеннге от тюшгенин къачан билген эдигиз?

Люба: (Махмутха кьоркъаракъ къараб). От тюшгюнчю.

Фатима Алиевна: Къалайда, кимден эшитген эдигиз?

Фатима Алиевна: Ингирде юйде джангыз кесим тургъанлай Махмут келген эди. Экибиз да бир кесек олтура турдукъ. Алайда айтхан эди.

Махмут: (Акъырын). Къахме.

Магомет Идрисович: Эслеб селешигиз.

Люба: (Махмутха). Сен а кимге ат-бет атайса? Машинанга да къонуб, хурджунларынгы да ачхадан тыкълаб, элни гаджисин ташыучу сен тюлмю эдинг? (Къызыб). «Джанчыгъым-кезчюгюм, сенден сора скойгеним джокъду» деб, босагъадан атлагъанлай дуняны гаджисине да ол сезлени айтыб. Бетсиз, джанчыгъынг-кезчюгюнг да къуруб кетсинле, джаханим болсунла, джаламиш кючюк.

Магомет Идрисович: Керексиз ат-бет атагъанны къоюгъуз. Соруулагъа джууаб беригиз. (Махмутха). Энди уа не айтырыкъса?

Махмут: Мен айтырыкъны бу джелимаууз айтды, менден не излейсиз?

Фатима Алиевна: Джолдаш майор, эркинлик беригиз. (Аны баш силкгенин керюб, Махмутха). Энди сенден къуру бир затны излейбиз. Артыкъ аякъ кийимле ючюн алгъан ачхагъызны кимле, къалай юлешиб тургъансыз?

Махмут: Тамада болса, анга тюкенни, цехни тамадалары да къошулсала, аланы тегерегинде да (Любаны кергюзе) былача бир саякъла чабышсала, иги кесек боладыла. Юлешингени уа хар адамны олтургъан шиндигине кере болгъанды.

Фатима Алиевна: Сени сыйынг къалай эди?

Махмут: Сыйлы эди.

Фатима Алиевна: Бирсилеге уа къалай джете эди?

Махмут: Кеслерине соругъуз.

Фатима Алиевна: (Любагъа). Сеннге къалай бере эдиле?

Люба: Айтханымча.

Фатима Алиевна: Ким бере эди?

Люба: (Махмутну кергюзюб). Тыбырын джутлукъ къурутхан ма бу.

Фатима Алиевна: (Махмутха). Къалай телей эдигиз?

Махмут: (Самаркъау этиб). Ишден сора разы этсе, кебюрек. Кесин экеуленнге юлешгенин эслесек, багъасына кере.

Фатима Алиевна: «Багъасы» дегенинги ангылат.

Махмут: Сатылгъан тишырыуну къаллай багъасы болады?

- Люба: (Эрлай секириб, ерге къобады. Керилиб, къол аязы бла иги таууш этдириб, Махмугну джаягына урады). Джаламиш кючюк.
- Махмут: (Ерге къобуб, бетин эриши этиб, уругъа кериледи). Къахме.
- Магомет Идрисович: (Эрлай къатына келиб, къолундан тутуб, хыны къарайды). Тохта!
- Махмут: Бизни къралда закон уругъа эркинлик бермейди.
- Магомет Идрисович: Урларгъа да!

ДЖАБЫУ

БЕШИНЧИ СУРАТ

Магомет Идрисовични кабинети. Кеси джангыз олтуруб, къагъытланы окъуй тургъанлай, телефон зынгырайды.

Магомет Идрисович: (Трубкины алыб). Тынгылайма... Дждолаш подполковник, огъай, алай болмагъанды. Кесин чакъыртыб турама... Баш кюн ишин сюдге джиберирге боллукъду... Сау болугъуз... Базаны къолгъа аллыкъбыз... Билмейме... Фабриканы тамада къауумун огъары чакъыргъандыла... Толу хапарлы тюлме, оноу этерча керюнедиле... Талай кере соргъан эдиле да, къагъыт джиберген эдик... Ашхы, дждолаш подполковник. (Трубкины салыб, джангыздан келтиуреди). Экспедиторну келтиригиз. (Магомет Идрисович къагъытлагъа къарай тургъанлай эшик къагъылады). Киригиз.

Терен: (Эшикден башын къаратыб). Боллукъмуду?

Магомет Идрисович: Кел. Олтур.

Терен: Сау болугъуз. (Шиндикге акъырын олтурады).

Магомет Идрисович: Къалайды хал?

Терен: Сизге кеси разылыгы бла келмегенни халы иги бола болмаз.

Магомет Идрисович: Тюз айтаса. Биз этген, айтхан затлада джаратмагъанынг бар эсе, прокуроргъа тарыгыу джаргъа эркинсе.

- Терен: Огъай. Ол да сизден бек сюерик болмаз бизни.
- Магомет Идрисович: Биз хаман да ушакъ этиб турургъа заманыбыз джокъду, аны ангылай болурса?
- Терен: Къайдам?
- Магомет Идрисович: Не ючюн аккылы болдунг?
- Терен: Да лейтенантны, «туура атынгча терен керюнмейсе» дегенин сиз да эшитген эдигиз.
- Магомет Идрисович: Мен башха затланы да эшитгенме. Унутуб къойгъанса следствие бардыргъан тишырыугъа, офицерге сени бла да ресторанда бир ингирими ашырлыкъ эдим дегенинги?
- Терен: (Башын бир джанына буруб, келкъалдыракъ). Мен анга телесе демей эдим.
- Магомет Идрисович: (Келиб, столну бирси джанында шиндикге, аны туура аллына олтуруб, бир кесекни тынгылаб турады). Ишни юсюнден селеширге къалайса?
- Терен: Бютеу билирге излегенигизни билген болурсуз.
- Магомет Идрисович: Огъай. Энтда талай зат барды.
- Терен: Соругъуз.
- Магомет Идрисович: Базадан терини къалай алгъанынги, аны не этгенинги, аякъ кийимлени фабрикадан къалай чыгъаргъанынги юсюнден барлыкъ тюлдю сез.
- Терен: (Сескекли болуб). Не затны юсюнден барлыкъды да? Тюкенни юсюнден да айтылыб бошалгъанды.
- Магомет Идрисович: Тюкеннге от салгъандан сора бир минутну аджашдырмай не этиб айланнганынги айт. Джукъну унутмазгъа кюреш.
- Терен: (Къайгъылы тюрсюнге кириб). Ол джол айтханым джетишмеймиди?
- Магомет Идрисович: Джетишсе, бюгюн селеширик тюл эдик.
- Терен: Эртденблагъа дери джукъладым. Андан сора эртденбла эртде телефон бла билдирдим.
- Магомет Идрисович: Директор не айтхан эди?
- Терен: Тынгылаб, трубканы атыб къойгъан эди.
- Магомет Идрисович: Цехни тамадасы уа?
- Терен: Къууанды.
- Магомет Идрисович: Алагъа къачан селешген эдинг?
- Терен: Иш башланнгынчы.

- Магомет Идрисович: Ол кюн ишге бармагъанса.
- Терен: Кеслери эркинлик берген эдиле.
- Магомет Идрисович: Ингирге дери не этиб турдунг?
- Терен: Юйде турдум. Кюнорта бола, машинагъа миниб, шахаргъа бардым. Анда бир кесек солуб, ызыма къайтдым.
- Магомет Идрисович: Къачан?
- Терен: Кеб турмагъан эдим. (Тартыннганча этиб). Бир тишырыугъа тюбеш... Эки сагъатдан кеб селешген болмаз эдик.
- Магомет Идрисович: Машинанг бла къайтхан болур эдинг.
- Терен: Хо.
- Магомет Идрисович: Машинанг джангымыды?
- Терен: Джангыды.
- Магомет Идрисович: Джугъун ауушдургъанмыса?
- Терен: Эки арт чархын.
- Магомет Идрисович: Арт сол чархыны резини къолайсызды.
- Терен: Сиз а къайдан билесиз?
- Магомет Идрисович: Борис бла ортагъыз къалай эди?
- Терен: (Дженгил, къоркъуулу къарайды). Аман тюл эди.(Ашыгъыш къошады). Аман тюлдю.
- Магомет Идрисович: Арт кезюуге дери. (Телефон зынгырдайдды. Трубкины алыб). Тынгылайма... Базагъа Фатима Алиевна кетгенди... Огъай, складны джабханбыз... Ашхы, джолдаш подполковник... Ревизорла ишлегенли талай кюн болду... Эки-юч кюнден аны къолгъа аллыкъбыз... Ашхы, джолдаш подполковник. (Трубкины салыб, Тереннге бюсюреусюз къарайды). Аны бла арт кере къачан тюбешген эдигиз?
- Терен: Эсимде тюлдю.
- Магомет Идрисович: Сагъыш этиб айтыгъыз. Суу джагъагъа машинанг бла къачан баргъан эдинг?
- Терен: Бара турууучанма къачан да.
- Магомет Идрисович: Тюкеннге от тюшгенли баргъанмыса?
- Терен: (Бир затдан илгеннгенча, башын дженгил келтюрюб, анга къарайды. Къоллары бла хурджунларын чучхуйду). Огъай. Бир сигарет берсегиз а.
- Магомет Идрисович: Тютюн ичмейме. Енге, тюкеннге от тюшген кюн алайда болгъанынга шагъат барды. Аны къой, машинангы къыяулу чархыны ызларын да суратха алгъ-

анбыз. (Столдан эки суратны чыгъарыб узатады). Къара. Бири чархынгы резинини къыяулу джерини суратыды. Бирси - аны суу джагъада, талада ызы.

Терен: (Иги кесекни суратлагъа къараб турады. Бюсюреусюз этгенча айтады). Къайдам, мен былайдан чыкъмай тургъанлы ким миниб, къалайлагъа барыб айлана болур.

Магомет Идрисович: Машинагъа бир адам къол тийирмегенди сенден езге болуб.

Терен: Машина ызла айла бла турургъа да болурла.

Магомет Идрисович: Болурла. Алай а... (Телефон зынгырдаиды. Эрлай трубкины алыб). Тынгылайма. Хо, Магомет Идрисовичме... Саулугъунг къалайды?... Иги этдинг билдиргенниги... Къоркъма, врачла аякъ юсюнге сюерикдиле... (Трубкины салады). Энди айтырынг, къошарынг джокъду, не?

Терен: Не затны къошарыкъма?

Магомет Идрисович: Борис бла сени ортангда не болгъаныны юсюнден. Ол елмегенди. Бусагъатда больницадан селешген ол эди.

Терен: (Алгъа силкиниб). Мени хапарым джокъду.

Магомет Идрисович: Елгенди деб тура болур эдинг...

Терен: (Аны аузуна чабыб). Алдайсыз... Алдагъан этесиз... Ол сау... Сау тюлдю...Ол. (Башын столгъа салыб, джюрексиниб джылагъаннга ушайды).

ДЖАБЫУ

БЕШИНЧИ СУРАТ

Магомет Идрисович кабинетде кеси джангыз олтурады. Арыгъан тюрсюню. Тозурагъан чачы. Столдагъы шишадан стаканнга суу къуюб, аузуна джетдире башлагъанлай телефон зынгырдаиды.

Магомет Идрисович: (Трубкины алыб). Тынгылайма... Сау болугъуз, джолдаш подполковник... Оллахий, менден да кеб Фатима Алиевна кюрешгенди...Айтырма... Базагъамы?... Джабылгъанды...(Ол кезюуде Фатима Алиевна

киреди. Анга шиндикни кергюзюб). Ашхы... джолдаш подполковник... Сау болугъуз. (Трубканы салады). Къайда эдинг Фатима Алиевна?

Фатима Алиевна: (Къызарыб). Рашид Умаровичге кирген эдим сорлугъум болуб.

Магомет Идрисович: (Ышармыш этиб). Аны сорлугъу джокъму эди?

Фатима Алиевна: (Тартынганча эте). Джолдаш майор!

Магомет Идрисович: Сен меннге ачууланма да, анга чамлан. (Кюледи). Аны къалай ишлегени да сейирди! Дунияны аманлыкъчысыны артына чыгъыб баргъан кимди? Ол. Болджалы джетмегенлей чынлары есюб баргъан кимди? Ол. Кече сайын джангыз кесине ушхуур этиучю кимди? Ол. Кесине етгюрлюгю джетмей, мени келечи этерге излеген кимди? Энтда ол. Сора сени меннге не дауунг барды? Бютеу дауунгу да аны юсюне къала да къой.

Фатима Алиевна: Келтюралса! (Ышарады). Эскилерин кеси джууа, къоллары чыммакъ болуб турадыла!

Магомет Идрисович: (Бир затны унутханча, эрлай телефонну тиегин басады). Рашид Умарович! Салам...(Фатима Алиевна джалынчакъ болуб, айтма дегенча, эринлерин къол аязы бла джабыб, аны къатына джуукълашады). Алгъышлайма Рашид Умарович! Не зат бламы дейсе? Къолларынгы акълыгы бла... Билеме...Огъай... Кече сайын эски джуугъанны аз этер заманынг джетген болурму?...Болушхан а этейик сенден эркишилик чыкъсын ансы... Ашхы...

(Магомет Идрисовични ауазы акъырындан акъырын эшитиле барады. Ол селешгенин тохтатмагъанлыкъгъа, эринлери къымылдагъан болмаса, джукъ эшитилмейди. Трубканы салады. Экиси да кюле, ышара ушакъ этиб башлайдыла. Ол кезюуде динамикден ауаз эшитиледи). Бюгюн халкъ сюд бегим алгъанды. Урлаб, уллу заран салгъанлары эмда аны джашырыр муратда тюкеннге от салгъанлары ючюн, фабрикада цехни тамадасы Махмут (Махмут, сценаны бир къыйырындан чыгъыб, акъырын атлай, бирси къыйыры таба тебрейди), цехни мастери

Люба (аны ызындан атлайды), фабриканы экспедитору Терен (Любаны ызындан барады), «Аякъ кийим» тюкени тамадасы Борис (Теренни ызындан барады) тутулгандыла. Аланы мюклери сыйырылганды. (Бары да акъыртын атлай, сценаны бирси кыйырына джетерге). Бу ишге къошулгъан башха аманлыкъчылары ишлерине да кеб турмай сюд къарарыкъды. (Сценадан ала кетедиле. Магомет Идрисович бла Фатима Алиевна олтуруб ушакъ этедиле. Не айтханлары эшитилмейди).

ДЖАБЫУ

Редактор М. М. Кубанов
Тех. редактор В. К. Эбзеева
Корректор Р. М. Абазалиева

Компьютерный набор и верстка
В. К. ЭБЗЕЕВА

**

Сдано в набор 20.06 2002

Подписано к печати 15.07.2002

Формат 60x84 1/16

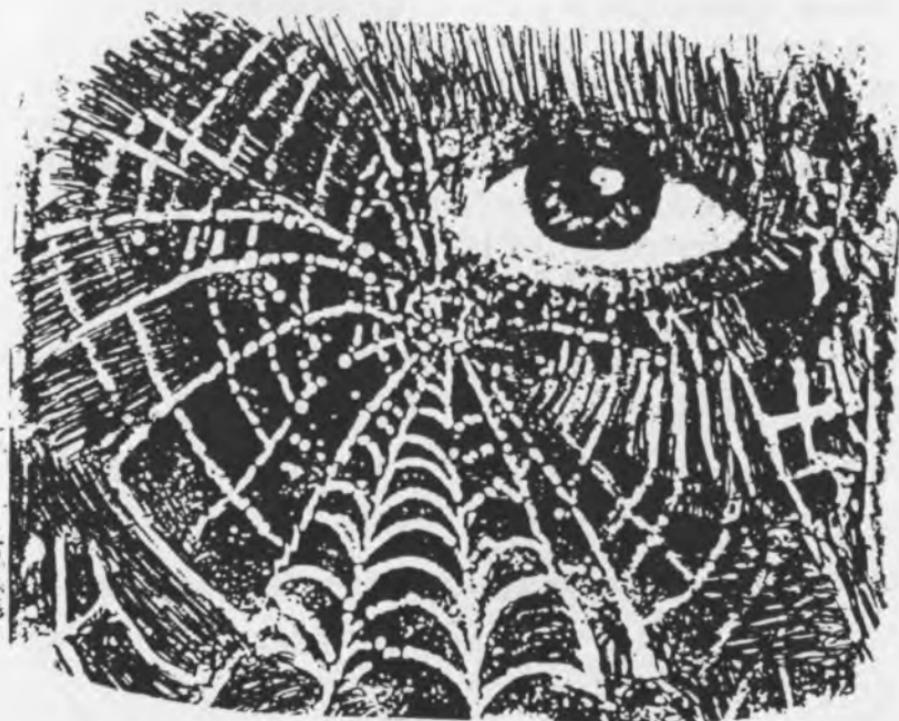
Бумага офсетная

Гарнитура «Таймс»

Печ. л. 3,2

Заказ 00301

Тираж 500

*Джашау сейирди
Кере билгеннге*

Кебекланы Б.